Uni Neba bíní Saŋ ra
Kúnsëe

Di ɓaahi jaŋaa Saŋ fa non apootarri sabboo a ana yi Yéesú rë daa bíní téeríi Uni Nebi bee, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Saŋ nék, bínítë iñi yéŋké biti Marka a Maccëe a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (1.19-28 ; Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Saŋ wonte biti Yéesú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a ɓëewë, onte ɓëewë gémú ɗii na ra níi wa henute koyyi Koope (1.1-18). Ɗi wonte biti Yéesú daa ɓëe' Koope wol ri ëldúnë rë (6.29 ; 17.3).

Filiɓ téeríi beh, Yéesú wonte biti daa ri ñama na ona' pes ɗa (6.35), daa ri niiñi ëldúnë (8.12), daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa (14.6), daa ri níirëhí kah-kah fa (10.11).

Saŋ wonte sun fi :

- yii leŋke iñi éemílë' yë paŋ Yéesú teeɓa'i biti daa ri Koy Koope ra (2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21),
- yii leŋke tee'a'i Yéesú a Nikodem (3.1-21),
- yii leŋke ɓelaa dék Samari ra (4.1-42),
- yii leŋke lëfëñídë Betsataa (5.1-18),
- yii leŋke ɓëe' límúu búumíɗ ɗë (9.1-7),
- yii leŋke wahtaa nay kolee Yéesú feey fi bee saañ ɗeefri Boffa ra (14.28 ; 16.5-11),
- yii leŋke biti ɓëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéesú në, ay rii yúh rë (14.6 ; 16.26),

- a yii leŋke ɗaŋa ɗagiɗ ɗi taalibe yi, déŋéenté wë Boffi ra (17.1-26).

Ɓëyí fí jaŋi téerí bee ɓéeɓ ay ot biti ow mínéh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéesú në, ɗi fa daa Koy ka ra. Ɓëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

Ɓëe' na wonuu Una ra

1 Dalaana ɗeef Una na ; Una a Koope daa
húmú, te ɗi fi Una Koope. 2 Una a Koope daa
húmú dalaana. 3 Koope ñeya' ɗii na, sakke iña
ɓéeɓ ; lahay yii sakute te ñeyay ɗii na. 4 Pesa
hom ɗii na, te pesi baa daa niiñi ɓëewë. 5 Niiña
na ɗaɗ ñúusë, ñúusë habay ri.
6 Koo húmú wolte ɓëyí hínú Saŋ*. 7 Saŋ acce
seedii niiña, nda ɗi mín tah ɓëewë ɓéeɓ gém.
8 Ɗi a faanaŋ fi, ɗi niiña neh ; seedii niiña daa
tah ri koloh. 9 Niiñi bah, daa niiñi kah-kah fa
yéŋké biti ac ëldúnë niiñli ɓëewë ɓéeɓ rë.
10 Una húmú ëldúnë. Koo ñeya' ɗii na
sakke ëldúnë, añcaŋ, ɓëy ëldúnë yíih rí. 11 Ɗi
ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkírúuy rí.
12 Añcaŋ, kaa'eeh lahte ɓëewí síkírúuté rí, te
gémúté rí. Te ɗi onte ɓëewí yaa ɓéeɓ níi wa
henute koyyi Koope. 13 Wa henuuy koyyi Koope
di pagaɗ yaal a ɓeleɓ. Ɗi yii ow daa faha' ri neh
ɓal. Ëe-ëe' ! Koo daa paŋ níi wa henute koyyi.
14 Una hente ow, ɗi dékké filiɓ fi yen, ñéerë'té
a kaah koceec a malli mínéh ɗúm, yen na olu.
Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama
yeɗ Boffa Koy ka laha' ri yínë kut ɗa. 15 Saŋ fa
seedeyiɗ ɗi ra, húmú ɓéyíɗté uni sun won tih :

* **1:6** 1.6 Saŋ fa na wonuu dee ra daa ri Saŋ Batis.

« Bee daa ɓëe' na húmú wona' mi ron ra bitih :
lahte ɓëyí ee ac filoon so' ra, ɗi luk soo gaan fap,
ndah balaa mi ac, ɗeef ɗi húmú në. » 16 Malla
kúɗ ɗí mínéh ɗúm ɗë, ɗi onte yen na yi caakke
níi caak. 17 Koope ñeya' Mëyíis në pokke Kootaa,
ñéyíɗté mal a kaah Yéesú-Kiristaa na. 18 Ow
ëllëy Koope. Koy ka yínë kut daa ëlíɗ ɗí, te ɗi
fi baa Koope. Ɗi fa hom a Boffa ra daa teeɓa'
ɗee man ɗi fi Boffa ra.

Woni Saŋ Batis biti ɗi Kiristaa neh
(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

19-20 Saŋ seedeya' Yéesú ɗeh : kélfë yí yëwúɗɗë
homu Yerusalem wolute seeyoh ya a ɓëy tali
Léwí Saŋ na nda meel ɗi ɗi fi baa daa ri wa.
Meeluu wa ri ra, ɗi ɗapay dara, seedete won tih
: « So' mi Buura Koo fal ri ra neh ! » 21 Wa
meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu
Éelí ë ? » Ɗi won wa tih : « Ëe-ëe', mi Éelí neh
! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? »
Ɗi won wa tih : « Ɗi so' neh dé' ! » 22 Wa míllúu
rí won tih : « Kon daa fu wah ? Won fun ɓëe'
hen fu ra, nda fun lah yii léhínún ɓëewë wolu
fun ɗa. » 23 Saŋ lofa'te wa a unna húmú won
yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa mi una
húmú ɗofoh luufa na won bitih : *“Dëɗɗí Yíkëe
waala níi júɓ.”*✡ »
24 I fariseŋ húmú filiɓ ɓëewë wolu Saŋ na ra.
25 Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu
won ti fu Buura Koo fal ri ra neh, fu Éelí neh te
fu yonentaa waɗti ac ra neh. Kon yi tah fu na
bëtís ɓëewë ? » 26 Saŋ won wa tih : « Mi hom

✡ **1:23** 1.23 Saame Isayii 40.3

bëtsë' ɓëewë a muluɓ ; ndaa lahte ɓëyí ee filiɓ
fi ɓëewë deh, te ɗon yíih rí. 27 Ɗi ee ac filoon so'
ra ndaa mi haayayti liil kotti†. »
28 Yii baa laha' énfí laahi Yurdeŋ di Betani‡,
tígë në bëtsë' Saŋ ɓëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

29 Kéy fín fë, Saŋ ot Yéesú na ac ɗii na, ɗi
yíppée won tih : « Ëlí ! Ɓëyí bee daa har fa nay
yeree Koope sarah§, hosii bakaaɗɗi ɓëy ëldúnë
rë ! 30 Daa ri ɓëe' na húmú wona' mi ron ra bitih :
lahte ɓëyí ee ac filoon so' ra, ɗi luk soo gaan fap,
ndah balaa mi ac, ɗeef ɗi húmú në. 31 So' mi
bee sah, mi húmú yéeh ɓëe' waɗ ɗii hen koon
ɗa, ndaa yee kúɗ aya ac mi, ma na bëtsë' muluɓ
ra, ɗi biti koyyi Israyel yúh rí. »
32 Saŋ wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope
kola'te sun céppé sun fi man bëdú nen, hompe
ɗii na. 33 Mi húmú yéeh ɓëe' waɗ ɗii hen koon
ɗa, ndaa Koope fa wol so' bëtís a muluɓ ra húmú
won so' tih : "Fay ot Ruuha cép hom ow na ; ɓëyí
baa nay bëtsée a Ruuh-Peseŋ." 34 Te so' mi Saŋ
mi otte yii baaha, te mi seedete biti ɓëyí baa daa
Koy Koope. »

Taalibe ya ɗéɓúu ñee tal Yéesú rë

35 Kéy fín fë, Saŋ ayaatte tígë húmú wë aa'
fin ra, caŋke a ow ana di taalibe yi. 36 Ola' ri
Yéesú na roommbiil, ɗi won tih : « Ëlí ! Ɓëyí

---

† **1:27** 1.27 mi haayayti liil kotti :Di gerek, bíníyú ɗeh : te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗi. ‡ **1:28** 1.28 Betani :Betani fi bee bokaay a bee dékú Lasaar a Martaa a Mari ra. § **1:29** 1.29 har :Di gerek, bíníyú ɗeh : koy har.

bee daa har fa nay yeree Koope sarah ra ! »
37 Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute
tal Yéesú. 38 Heelta' Yéesú otte biti wa ñeyu tali
ra, ɗi meelte wa won tih : « Ɗon saamu yih ? »
Wa dëekúuté rí a tii ɓëyí në yëeddë' Unni Koope,
wonu ri tih : « Rabbi, fu dék dih ? » 39 Ɗi won
wa tih : « Ëyí ɗon ot. » Tígí daaha, bi ɗeef na'a
konte, wani Yéesú ñéerúuté, wa yúhúté tígë dék
ɗí rë, wa yeelutee ɗíidë' caan fi bisa a ɗi.

40 Anndere koy-yaafi Simoŋ Peer, non ɓëewí
ana ya keluu wa unni Saŋ, wa ñeyute tal Yéesú
rë. 41 Ɗi ɗéɓpí pay saami Simoŋ, won ɗi tih
: « Fun olute Méssíifë ! » (Iti fi tii baa daa ri
Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.) 42 Anndere
kúɗté Simoŋ Yéesú në. Yéesú yeelte Simoŋ níi
won ɗi tih : « Daa fu Simoŋ, koy Saŋ ; dala'te
woteh, fay dëekúu Sefaas. » (Iti fi tii baa daa ri :
Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

Fílíp a Natanayel

43 Kéy fín fë, Yéesú hampe waali Galile. Laha'
ri ra, ɗi tee'a'te a Fílíp, won ɗi tih : « Aye fu ñee
tal so' ! » 44 Fílíp dék Betsaydaa, ɓani Anndere
a Peer daa boku gin. 45 Ɗi fi Fílíp nampee pay
otte Natanayel, won ɗi tih : « Fun olute ɓëe'
në wona' Mëyíis téeríi Kootaa ra, bee na wonuu
yonente ya Téerëe rë : yaa Yéesú fi Suseef, bee
dék Nasaret ra. » 46 Natanayel won ɗi tih : « Yin
wun mín ɗúh Nasaret nagajek a ? » Fílíp won ɗi
tih : « Yen saañ fu tíkíɗ afu íl ! » 47 Wa ɓeyute
waala na suu. Ola' Yéesú Natanayel na ac ɗii na,
ɗi won ɗi tih : « Bee daa koy ki Israyel tígí-tígí,
bi yéeh nofa' ow ! » 48 Natanayel won ɗi tih : «

Fu yúhë' së' dih ? » Yéesú loffe ri won tih : «
Homa' fu tal eena ɗeef Fílíp dëekëy rë doom ra,
mi otte ro. » 49 Natanayel ɓéyíɗté uni won tih :
« Ɗahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa fu Buuri
Israyel ! » 50 Yéesú won ɗi tih : « Wona won mi
ro biti mi otte ro tal eena ra, daa tah fu gém ë
? Fay ot yi luk baa éemílë'. » 51 Ɗi antee ɓaat
won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ay
ot sun-Koo kúnsëh, malaaka yi Koope lawe sun
cépé, aye so' mi Koy-ɓëe' në. »

2

Kílëegë lah Kanaa ra

1 Waal ana filoon fi baaha, kílëek lahte Kanaa
di Galile. Yaafi Yéesú húmú në. 2 Yéesú a taalibe
yi ɓal dëekúté kílëegë, wa ayute. 3 Ɗúmë' béeñë
ndaje ma ra, yaafa nduŋutte Yéesú baaha won
ɗi tih : « Wa lahluy béeñ. » 4 Yéesú won ɗi tih :
« Síkírëh së' yaa ow ! Fu faha' biti mi paga yi te
wahtii so' lahay doom ? » 5 Yaafa payte won koy-
pagoh ya tih : « Yii won ɗon ɗi ɓéeɓ, lah pëgí rí.
» 6 Ɗeef lahte yaaɗ pëenë yí yugusuu la' húmú
në, yi yëwúɗɗë yahti ɓukutoh raa efuu na. Bina-
bina waa na ɓéeɓ waɗtee mín soɗ biŋwaar iniil
mbée pëenë. 7 Yéesú won koy-pagoh ya tih : «
Néhí yaaɗɗi yee muluɓ. » Wa nehute yaaɗɗa
níi líiffé pew. 8 Tígí daaha, Yéesú won wa tih :
« Leegi éfí në mulaa ɗon kom koy ki gaana. »
Wa pagute yii baaha. 9 Díkísë' koy ki gaana efa,
ɗeef mulaa yíssëhté béeñ. Ɗi yéeh tígë koluu
koy-pagoh ya béeñë rë, ndaa wa fi yaa yúhú.
Tígí daaha, koy ki gaana dëekké yíkíi kílëegë

10 won ɗi tih : « Ndaje mi lah ɓéeɓ ɓëewë ɗéɓúu
efa' béeñë lukki neɓ ɗa. Tíl níi ɓëewë sampi píi
faanni wa raa nék, yee loolay níi rë anti ɗúhrú
! Ɗo nék fu henay ɗah, fu yef béeñë lukki neɓ
ɗa yefo níi a ɗeh. »
11 Baa daa kimtaana ɗéɓpí paŋ Yéesú rë. Ɗi
paga' ri Kanaa di Galile. Ɗaaha, ɗi teeɓa'te
ndami, tahte taalibe yi gémúté rí.
12 Filoon fi baaha, ɗi saañce Kafarnawum ɓani
yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal
daaha.

Yéesú a yaayoh ya filiɓ Faam fi gaani Koope
(Saame Maccëe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)

13 Leɓa' Paagiyëwúɗɗë rë, Yéesú kolohte
saañce Yerusalem. 14 Laha' ri ɗi haalte baylii
Faam fi gaani Koope ra, ɗi ɗeef júlë yë wani
harra a faññji wa filiɓ, yaayoh yi bëdú yë, a
ɓëewë në lofrantuu hélíis rë. 15 Tígí daaha,
ɗi saampe dúɗ níh yugusse njooraa, líkké wë,
ɗúhíɗté wë ɓéeɓ ëssín ɓani júrí wë ; ɗi júlkëñcé
taabulli ɓëewë në lofrantuu hélíis rë, hasalte
hélsí wë feey, 16 antee won yaayoh yi bëdú yë
tih : « Këllí iñyee ɓéeɓ deh ! Ngënë tíkí faam
Baaso' yaayaa ! » 17 Filoon fi baaha, nuffi taalibe
yi payte unna bíníyú Téerëe rë bitih : « *Tígë
teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' ! »*✡
18 Tígí daaha, ɓaha yi yëwúɗɗë wonu ri tih : «
Pagiɗ fun yii éemílë'í nay fun teeɓe biti fu lahte
sañ-saña paga' fu yii bee ra ! » 19 Yéesú tahte
won wa tih : « Ɗon poysa' Faam fi gaani Koope

✡ **2:17** 2.17 Saame Kañaa ya 69.10

ɓi bee raa, may rii taɓahaat filiɓ waal éeyë. »
20 Ɓaha yi yëwúɗɗë wonu ri tih : « Faam ɓi bee
taɓahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra,
ɗo fantee won fu mín ɗíi taɓahaat filiɓ waal éeyë
ë ! » 21 Ndaa Faam fa na wona' Yéesú rë, ɗi yin
kay neh gét nëe wona' faan ɗi ɓi baaha. 22 Tílë'
níi Yéesú këllúté ɓúudé rë, taalibe ya nérsúuté
biti Yéesú na húmú won uni bah ; yii baa tahte
wa gémúté yee won Téerëe rë a una húmú won
Yéesú rë.

Yii homa' ow ɓéeɓ Yéesú yúh rí

23 Jamanaa homa' Yéesú Yerusalem feedi
Paaga ra, ow caak gémúté rí oluu wa kimtaanna
paŋ ɗi ra. 24 Ndaa bi yúh Yéesú ɓëewë ɓéeɓ, ɗi
lekaay wa. 25 Ɗi húmú sohlaay biti ow ac ɗii na
won biti díw man ɗeh, ndah yii homa' ow ɓéeɓ
ɗi yúh rí.

3

Yéesú a Nikodem

1 Lahte ɓëyí hínú Nikodem, ɗi non fariseŋŋa te
ri kélfë yëwúɗ. 2 Ɗi acce elek ɗeefiɗte Yéesú won
ɗi tih : « Ɓahaa, fun yúhúté biti Koope daa wol
ro yëeddí fun, ndah ow mínéh paŋ kimtaanna
paŋ fu ra hém Koope ñéerëey a ri. » 3 Yéesú tahte
won ɗi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow
mínéh yúh iña Nguur ki Koope, hém ɗi límëetúy.
» 4 Nikodem meelte ri won tih : « Ow tíl níi ɓaha
raa, ɗi ay límëetúu ɗíh ? Ɗi ii nimil loo yaafi
límëetú kay maan ? » 5 Yéesú tahte won ɗi tih :
« Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh haal

Nguur ki Koope, hém ɗi ñeyay muluɓ a Ruuh-
Peseŋ, ɗi líméetú. 6 Ɓëyí límú ow, pesa' pes ow
; ɓëyí límúu Ruuhi Koope, pesa' Ruuhi Koope.
7 Yin ɓanay roo jaahal di yee wona' mi ro biti
ɓëewë warutee líméetú rë. 8 Ngilaaw ma laɓa'
tígí neɓa' ri fu kelee na neh a ? Añcaŋ, fu yéeh
tígë kola' ri a tígë na saañ ɗi ra ! Ɗi ɗaaha kep
di ɓëyí límúu Ruuhi Koope ! » 9 Nikodem won ɗi
tígí daaha tih : « Baa mínë' lah ɗíh ? » 10 Yéesú
won ɗi tih : « Yëeddëhë teempe ti ɗo nen Israyel
fu yéeh yii baa a ? 11 Mee ron won kaaf ka ra ee
: fun hom wonuu iña yúhú fun ɗa, fun seede
iña na olu fun ɗa, ndaa ɗon fahuuy fun síkíréh.
12 Mi won ɗon iñi ëldúnë ɗon gémúy së' rëe, ɗon
ay soo gémée ɗíh biti mi wona ron iñi sun-Koo
? 13 Ow pëyrëy yúhí sun-Koo ; so' mi Koy-ɓëe' fë
kola' na ra doŋ daa yúh rí.

14 « Ɗee kera' Mëyíis goŋ fa yugusuu përëm
sun fi duuda, ɓéyíɗté rí luufa ra✡, so' mi Koy-
ɓëe' mi waɗti ɓéyrúun ɗaaha, 15 nda ɓëyí gém
së' ɓéeɓ lah pesa na ɗúméh rë. 16 Yúhí biti
Koope faha' ɓëewë fahoo níi ɗi yera'te Koy ka
laha' ri ra kut, nda ɓëyí gém ɗii na ɓéeɓ ɓanti
saŋku, lah pesa na ɗúméh rë. 17 Koope wolay
Koohi ëldúnë biti ri ac daani ɓëewë ; ëe-ëe', ɗi
wol ri sëmlë'í wë. 18 Kon ɓëyí gém Koy ka na
ii daanu ; ɓëyí géméy rí nék daanute níi wocce,
af yee géméy ɓëe' ɗi fi Koy ki yíníi Koope kut
ra. 19 Te yee haala' daana ra daa ri beh : niiña
acce feey, ndaa ñúusë daa génël ɓëewë niiña
ndah pagaɗɗi ɓossi wa. 20 Ɓëyí na paŋ ɓos ɓéeɓ

✡ **3:14** 3.14 Saame Kíní ɓëy Israyel 21.9

wonay yin niiña, ɗi hega' ri hegoo, ndah ɗi kaa'
biti pagaɗɗi ɓossi feeñ. 21 Ɓëyí paga' kaah nék
saama' niiña, nda ɓëyí ot pagaɗɗi ɓéeɓ yúh biti
Koope daa ɓek ɗi na. »

Yéesú a Saŋ Batis

22 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute
suute Yúdée. Ɗi hompe i waal daaha a wa, ɗi na
bëtís ɓëewë. 23 Saŋ nampee hom Enon di hëbís
Salim na bëtís daaha ɓal, bi caak tígë muluɓ.
Ɓëewë aye ɗii na, ɗi bëtsé wë. 24 Baaha ɗeef
ɗi téyúy kasu doom.

25 Lahte bis, i ow di taalibe yi Saŋ na taasuu
a yëwúɗ yii leŋke di na ɓukutuu. 26 Wa payute
Saŋ na wonu ri tih : « Ɓahaa, fu nérsëhté ɓëe'
ɗoni húmú énfí laahi Yurdeŋ fu na seedeyiɗ ɗi
ra a ? Ɗi dalte bëtís te ɓëewë ɓéeɓ yuluu ɗii na.
» 27 Saŋ won wa tih : « Ow mínéh lah yii man
ɗah, te Koo oneh ri ri. 28 Ɗon mínú seede biti
sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a
biti Koope wol so' këllëhí doŋ. 29 Kílëek bi yaali ;
kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos
níi sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ
so' sos níi sos. 30 Ɗi waɗti laha maakaama laho
saye, bi so' ëylée.

31 « Ɓëe' kola' sun-Koo ra daa paa' ɓéeɓ sun.
Ɓëyí feey fi beh, míntí nona feey te wona' yii leŋ
ëldúníi beh. Ɓëe' kola' sun-Koo ra nék [daa paa'
ɓéeɓ sun] ; 32 ɗi seedeya' iña ot ɗi a yee keloh
ri ra, ndaa ow na síkíréeh rí. 33 Ɓëyí tah iña na
won ɗi ra, déggëlté biti Koo wona' kaah. 34 Ɓëe'
Koope wol ri ra, léhínë' woni Koope, ndah Koope
ɓeɓ Ruuhi Peseŋi ɓéeɓ soɗte ri ri. 35 Boffa daa

faha' Koy ka níi tíkké iña ɓéeɓ ya'i. 36 Ɓëyí gém
Koy ka lahte pesa na ɗúméh rë ; ɓëyí kaa' gémí
rëe nék ii yúh pesi bah, te Koope ay rii dékée
teeɓ haay-keeñ. »

4

Yéesú a ɓelaa dék Samari ra

1-2 Waalli yaaha, fariseŋŋa keluute ban fi biti
yee lah Yéesú taalibe, bëtíssé wë rë, luk yi Saŋ
Batis. (Ɗeef nagajek ɗi fi Yéesú neh daa na húmú
bëtís, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tígë.)
Yúhë' Yéesú biti yii baa halte nuffi fariseŋŋa ra
nék, 3 ɗi kolohte Yúdée, na nimil Galile. 4 Ɗi
yahti saañ dín fë rëe, ɗi waɗtee ñee Samari.
5 Ɗaaha, ɗi tílté níi ɗi leɓohte gini hínú Sikaar
non Samari, di hëbís feey fa húmú on Yakop
koohi Suseef ra. 6 Yakop húmú hacce yéem
daaha. Bi mok Yéesú waali, ɗi tookke ɓúk yéemë
na hílsëh, ɗeef na' lahte leelu af. 7-8 Taalibe yi
suute filiɓ ginin saam yii nay waa ñame.
Lahte ɓelii dék Samari acce neh wahtii baaha.
Yéesú won ɗi tih : « On so' muluɓ mi han yaa
ow. » 9 Ɓelaa won ɗi tih : « Mantee ɓal, fu ɗaga'
so' muluɓ ɗíh te fu yëwúɗ, mi ɓëy Samari ? »
(Ɗeef wa fi yëwúɗɗë nagajek, fahuuy bok a ɓëy
Samari dara.) 10 Yéesú won ɗi tih : « Fu yúh yii
na ona' Koo a so' mi ɓëe' na won a ɗo ra koon,
daa fay soo ɗage muluɓ, mi on ɗo mulaa na ona'
pes ɗa. » 11 Ɓelaa tahte won ɗi tih : « Ɓahaa,
ɗo fu lahay hoc níi wocce, te yéemë nooɗte tíkké
sun ! Fay ɗúhée mulaa na ona' pes ɗa di kon ?
12 Ciffi fun Yakop daa heliɗ fun yéemí beh. Ɗi
hante na mulaa, koyyi hanute na, yuppi hanute

na, fantee haba' biti fu luk ɗii gaan a ? » 13 Yéesú
won ɗi tih : « Ɓëyí han na mulii yéemí bee ɓéeɓ,
fay sifiraat ; 14 ndaa ɓëyí han na mulaa nay mi
rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi rii one ra
kay, ay yíssée culi julli pesi na ɗúméh ɗii na. »
15 Ɓelaa won ɗi tih : « Ɓahaa, on so' na mulii
yah, nda mi woc sifiroh te mi aylileh neh yéemí
beh. »

16 Yéesú won ɗi tih : « Kon paye fu kale yaalu
fu ac. » 17 Ɓelaa won ɗi tih : « Mi lahay yaal. »
Yéesú won ɗi daaha tih : « Fu won kaah biti fu
lahay yaal, 18 ndah fu ñeete yaal iip, te ɓëe' ɗoni
na pesu leegi ra yaalu neh. Kon fu won kaah ! »

19 Tígí daaha, ɓelaa won ɗi tih : « Ɓahaa mi
ot na, fu yonente ! 20 Caacci fun húmú jaamiyuu
Koope sun fi daŋi beh, ndaa ɗon fi yëwúɗɗë, ɗon
wonu ɗi waɗti jaamiyuun Yerusalem. » 21 Yéesú
won ɗi tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro
bee ra : ay tíl níi jaamiyohi ɓëewë Baap-Koo sun
fi daŋi beh, mbée Yerusalem ii caak solo. 22 Ɗon
fi ɓëy Samari, ɗon na jaamiyuu, ndaa ɗon yíih
Koope ; fun fi yëwúɗɗë nék, fun na jaamiyuu ri
te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi yëwúɗɗë në,
múclí ëldúnë. 23 Wahtaa hompe lah, te ri lahte,
wahtaa nay jaamiyee ɓëewë na saamu Baap-Koo
kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Peseŋ a kaaf ka
ra. Baap-Koo saam mani ɓëewí yah. 24 Koope ɗi
Ruuh, te ɓëyí na jaamiyoh ri waɗti ñeyaa Ruuhi
a kaah. » 25 Ɓelaa won ɗi tih : « Mi yúhté biti
Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa, ac ayo. Ɗi
ac ɗaa, ɗi ay fun teeɓ ɓéeɓ. » 26 Yéesú won ɗi tih
: « Daa mi, so' fa na won ɗoo na ra. »

27 Taalibe yi Yéesú lahuu tígí daaha. Oluu wa
Yéesú na won a ɓeleɓ ra, wa éemúté níi éem,
ndaa ow di waa na kaañay meel Yéesú yee na
saam ɗi ra, a yee tah ɗi na won a ɓelaa ra. 28 Tígí
daaha, ɓelaa helte peni mulii, nimilte ginin won
ɓëewë tih : 29 « Ëyí ɗon ot ɓëe' abee wonte so'
iña paŋ mi ra ɓééɓ. Ɗi Buura Koo fal ri ra neh
delem a ? » 30 Ɓëewë koluute, suute ɗeefri Yéesú.

31 Filiɓ fi baaha, taalibe ya gangalu Yéesú ñam
wonu tih : « Ɓahaa, túmé yin lowu book ! »
32 Ndaa ɗi won wa tih : « Mi lahte ñami ɗon yíih
rí. » 33 Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki
wa wonu tih : « Ow kompe ri ñam neh a ? »
34 Yéesú won wa tih : « Paŋ yee faha' ɓëe' wol
so' ra níi mit sëk, daa ñami so'.

35 « Ɗon wonu neh dee a lec tas céyín iniil a
? So' mi won ɗon tee : ëlí meeyya ! Iña nonte
níi seh lec. 36 Ɓëe' në lec ɗa ee liil yínlí rë, na
négírë' peba na saañ pesa na ɗúméh rë. Hen
ɗaaha raa, ɓëe' soh ra a bee lec ɗa bok, lah sos-
keeñ. 37 Léehë won kaah bitih : “Ɓëe' soh ra
bokaay a bee lec ɗa.” 38 Mi yeñce ron lec meeyi
ɗon mësúy nëe paŋ dara. I ow kay daa légéyú
rí, ɗon daa njiriñuu ri. »

39 Kola'te bee wona' wa ɓelaa biti Yéesú wonte
ri iña paŋ ri ɓééɓ rë, i ow caak di ɓëy Samari
dékú gini baa ra gémúté Yéesú. 40 Te ɗeefruu
wa ri ra, wa ɗagute ri ɗi hom waa na daaha ;
tígí daaha, ɗi hompe waal ana waa na. 41 Iña
na won ɗi ra tahte wa ɓaatuutee caak na haalu
ngémë. 42 Wa wonu ɓelaa tih : « Iña ɓílíɗ fu
fun ɗa daa tah fun gém neh doŋ, ndaa biti fun

kellirute affi fun ɗi na won, te fun yúhúté biti
daa ri Sëmlëhí ëldúnë kaah. »

Koy daga pay Yéesú rë

43 Filoon fi waalli ana ya hom Yéesú daaha ra,
ɗi kolohte saañce Galile. 44 Ɗi wonidte afi bitih
: « Yonente heefuu gina dék ɗí rë. » 45 Laha'
ri Galile ra, ɓëy gina teeriyuute ri daaha, ndah
payuu wa feedi Paaga Yerusalem ra, wa olute iña
paŋ ɗi filiɓ feeda ra ɓéeɓ.

46 Ɗaaha, Yéesú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígë
húmú yíssë' rí mulaa béeñ rë. Ɗeef ow di
dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér.
47 Kela' ri biti Yéesú kolohte Yúdée acce Galile ra,
ɗi saañce ɗeefidte ri, ɗaŋke ri pay Kafarnawum
payiɗ ɗi koy kee ke ri na maannda' húl rë.
48 Yéesú won ɗi tih : « Ɗon oluy kimtaan a
iñi éemílë'té rëe daal, won ti ɗon ii gém múk
ë ! » 49 Daga won ɗi tih : « Ɓahaa, yípée ac
faam balaa koy so' húl. » 50 Yéesú won ɗi tih
: « Nimile faam, koohu ɓéyíɗté af, yin ii rii
kat. » Ɓëe' gémpé yee won ɗi Yéesú rë, kolohte
na saañ faam. 51 Ɗi hom waali faam fa, súrgë
yí téebílúuté rí wonu ri tih : « Ɓahaa, koohu
kolohte ! » 52 Ɗi meelte wa wahtaa koloh kúkëyë
rë, wa wonute ri biti faan kúkëyë woc tama bee
wota' na' yutuuɗ leelu af aa' fin ra. 53 Boffi
kúkëyë yíppée ot biti yaa wahtaa wona' ri Yéesú
biti koohi ɓéyíɗté af ra. Kola'te baaha, ɓani ɓëy
faami ɓéeɓ gémúté Yéesú. 54 Baa daa kimtaani
ana fa paŋ Yéesú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

5

Lëfëñídë pay Yéesú rë

1 Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yëwúɗɗë
lahte Yerusalem, Yéesú kolohte saañce na. 2 Gini
baaha lahte laahi Ébrë yë wonuu ri Betsataa,
hom hëɓís ílë në wonuu Ílí Harra* ra. Ɗi lahte
mbaar iip. 3 I jéríɗ caak daa fanuu mbaarri
yaaha : búumíɗɗë deh, ɓëewë në yííɓú rë deh,
lëfëñíɗɗë deh. [4 †] 5 Filiɓ fi jéríɗɗí yaaha, lahte
na ɓëyí hente kíil sabay éeyë a kíil peeye (38) ɗi
fanohte ri jér. 6 Ola' Yéesú ɓëe' fanohte feey te ri
yúhté biti ɗi maañcee jér rë, ɗi meelte ri won tih
: « Fu faha'te biti fu wah a yaal kowa ? » 7 Jérdë
won ɗi tih : « Ɓahaa, mulaa hégíyëh rëe, mi
na laheh ɓëyí mín sëe ɓek filiɓ laaha ; mi home
étíɗ saañ haal raa, ow kay ɗéɓ së' filiɓ. » 8 Tígí
daaha, Yéesú won ɗi tih : « Kolee, fu pon dilu fu
tíl. » 9 Ɓëe' yíppée wah, kolohte ponte dili na tíl.
Yiin pay Yéesú ɓëe' rë tee'a' a bisa na hílsúu
yëwúɗɗë rë. 10 Oluu ɓaha yi yëwúɗɗë ɓëe' a
dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeɓ dilu bisee
woteh beh, ɗi bisa na hílsúu rë ! » 11 Ɓëe' won
wa tih : « Ɓëe' pay so' ra daa won so' mi ɓeɓ
dili so' mi tíl. » 12 Wa meelute ri wonu tih : «
Ɓëe' won ɗo baaha ra wah ? » 13 Ndaa ɓëe' yéeh

---

* **5:2** 5.2 Gini Yerusalem ɓéeɓ húmú míirú míirë níi embite, ɗi antee lah íl caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, ɓëewë habuu biti harra húmú ñéyrúu në biti wa húmú yahti haal gina.

† **5:4** 5.4 Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Wa homuu daaha sehe hégíyëhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkëe ac hégíy mulaa, te jérdë në ɗéɓpí haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di míntí man jérë ɓéeɓ.

payohi, ɗi mínéh ríi teeɓa', bi múuy Yéesú filiɓ
dúukëlí ɓëewë húmú daaha ra.
14 Filoon fe, Yéesú tee'a'te a ɓëe' filiɓ Faam fi
gaani Koope, won ɗi tih : « Fu abaa fu wahte
leegi ! Ngana bakaaril, toñeh yii luk baa misik ay
roo kate. » 15 Kola' ɓëe' dah, ɗi payte wonte ɓaha
yi yëwúɗɗë biti ɓëe' pay ɗi ra Yéesú. 16 Kola'te
baaha, wa henute halañ sun fi Yéesú, di yee
paya' ri ow bisa na hílsúu wë rë. 17 Ndaa Yéesú
won wa tih : « Baaso' ee légéy rë na saañ, so' ɓal
mee légéy rë maa saañ. » 18 Wona won ɗi baa ra,
tahte ɓaha yi yëwúɗɗë ɓaatuutee caŋ hawi húl,
ndah teyay biti doŋ ɗi poote kootii bisa na hílsúu
rë, ndaa ɗi wona' ti Koope daa boffi, daa ri biti
daa wa teyu.

Sañ-sañi Koy ka

19 Yéesú tahaatte won tih : « Mee ron won
kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi mínéh koloh
rek mi paŋ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra.
Yii paŋ Baaso' ɓéeɓ, so' mi Koy ka mi paga' ri.
20 Ɗi faha'te so', te ɗi na teeɓ so' iña na paŋ ɗi
ra ɓéeɓ. Ɗi ay soo teeɓ yi ay pagu kay, yi luk yaa
gaan fap níi ɗon éem : 21 di na këllë' Baaso' ow
ɓúudé on ɗi pes, so' mi Koy ka ɓëyí neɓ so' mi
on ɗi pes. 22 Baaso' na aattiyeeh ow, ndaa ɗi onte
so' mi Koy ka sañ-sañi aattiyaa mi ɓéeɓ, 23 nda
ɓëewë ɓéeɓ yeɗ so' mi Koy ka cér ti di yeruu
wa ri Baaso' nen. Ɓëyí yeray so' mi Koy ka cér,
ɗeef yeray Baaso' fa wol so' ra cér. 24 Mee ron
won kaaf ka ra ee : ɓëyí síkírëh woni so', te ri
gém ɓëe' wol so' ra, lahte pesa na ɗúméh rë. Ɗi
ii daanu : ɗi múccé kúl kë, haalte pesa. 25 Kaaf

ka bee ɓúk së' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te
ri lahte níi wocce, wahtaa nay kelee ɓëewë húlú
rë un so' mi Koy Koope ra, te ɓëewë nay kelee
woni so' ra ay pes. 26 Di homa' pesa Baaso' na,
ɗi tahra' so' ri ɗaaha, pesa hompe soo na. 27 Te ri
onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiyaa, ndah daa mi
Koy-ɓëe'. 28 Yee won mi ɗon ra ɓanay ron jaahal
: wahtaa ee ac ɗa, ɓëewë húlú hacu feey fi bee
ra ɓéeɓ ay keloh un so', 29 te wa ay koloh ɓúudé.
Ɓëewë húmú paguu yin wun ra ay koloh, haal
pesa na ɗúméh rë, yee húmú paguu yin ɓos ra
koloh, daanu. 30 So' mi Koy ka mi mínéh koloh
rek mi paŋ, mi na pageh yee neɓa' so' ra, ndaa
yee neɓa' ɓëe' wol so' ra. Mi hom aattiya' yee
nah so' Koope ra, te aattiya'i so' júɓpé.

Seede yi Koy ka

31 « Daa mi seedeyira af so' iñi so' koon kep, ow
ii tah biti mi won kaah. 32 Ndaa ow kay daa na
seedeyiɗ so', te mi yúhté biti iña na won ɗi sun
fi so' ra kaah. 33 Ɗon wolute i ow Saŋ Batis na,
te iña won ɗi sun fi so' ra kaah. 34 Seedii leŋ sun
fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa mi won
ɗon woni Saŋ, nda ɗon mín múc. 35 Saŋ húmú
man lampii këɗɗú hawaanaa nen, te ɗon húmú
dalute ot neɓ niiñi. 36 Ndaa lahte seedii daa luk
bi Saŋ lah solo : daa wa iña na paŋ mi ra. Yee
nah so' Baaso' paŋ ra won sun fi so', wa teeɓa'
biti Baaso' daa wol so'. 37 Te Baaso' fa wol so' ra,
seedeyiɗ so' ɓal. Yaa biti kay, ɗon kéllúy ɗi na
won, te ɗon ëllúy rí. 38 Ɗon habuy unni ɗon na
ndah ɗon gémúy so' mi ɓëe' ɗi wol ri ra. 39 Ɗon
yahti yoon Téerëe rëe, ɗon ɓekuu keeññon ɓéeɓ

filiɓ, ndah ɗon séentúu pesa na ɗúméh rë në.
Añcaŋ, Téerëe seedeyiɗ so', 40 ɗon anutee kaa'
ɗeefri so', ɗon pes !
41 « Mi sohlaay kañi kola' ow na. 42 Mi yúh
ɗon : mi yúhté biti ɗon fahuuy Koope. 43 Mi ayiɗ
Baaso', ɗon kaa'uute síkírëhí së'. Ndaa ow kay
daa ayira afi raa, ɗon síkírëh rí. 44 Ɗon fahuu biti
rek ɗon kañantee affon, ɗon anutee fahuuy kañi
kola' Koope fa yínë kut ɗa ! Ɗon ay soo gémée
ɗíh ? 45 Ngënë hëbíi biti daa mi nay ron teeɓee
a Baaso' ; Mëyíis daa nay ron teeɓee, ɗi fa ɗon
tíkú yaakaaron ɗii na ra. 46 Nagajek, ɗon gém
Mëyíis kaah koon, ɗon warutee soo gém, ndah
ɗi bíníté yii leŋ soo na. 47 Ndaa hém ɗon gémúy
iña bíní rí rëe, ɗon ay gémée wonni so' ɗíh ? »

6

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17)

1 Filoon fi baaha, Yéesú húussé laahi Galile fa
na wonuu ɓal laahi Tiberiyat ra, saañce ɓúgí
yínëe. 2 Bi olu ɓëewë kimtaanna na paŋ ɗi, ɗi na
wahil jéríɗɗë rë, dúukël ow ñeete tala. 3 Laha'
ri ra, ɗi lappe daŋ, tookke a taalibe yi. 4 Baaha,
ɗeef feedi yëwúɗɗë na wonuu Paak ra leɓohte.
5 Ɓéyrë' Yéesú afi, ɗi otte ɓëewí caakute níi caak
na ayu ɗii na. Tígí daaha, ɗi meelte Fílíp won tih
: « Yen ay lomee mbúuríi mín ñëmíɗ ɓëewí yee
dih ? » 6 Ɗi hom olsohi Fílíp, daa tah ɗi wona' ri
ɗah ; ɗeef ɗi yúhté yee nay ri page ra níi wocce.
7 Fílíp won ɗi tih : « Wuti yen lah hélsí tam

ɗúmléh wë koon*, ii mín lom mbúurú níi wa
ɓéeɓ lah wuti yaha ñiip. »
8 Tígí daaha, ow kay di taalibe yi, Anndere koy-
yaafi Simoŋ Peer won ɗi tih : 9 « Lahte kúkëyí
kúɗté mbúurú loorso† iip a jén ana deh, ndaa
wa ay taaɓe ɓëewí caakki yee yih ? » 10 Yéesú
won wa tih : « Wëní wë took. » Ɗeef tígë húmú
caakke gaawa. Wonuu wa baaha ra, wa tookute.
Ɓëewí yaalla húmú në rë warutee mit ow júnní
iip (5.000).
11 Yéesú ɓeɓpe mbúurëe, símpé Koope,
wora'te wa ɓëewë. Ɗi ɓeɓpe jénë hente ɗaaha
ɓal, wora'te wa ɓëewë níi ow fi ow waa na ɓéeɓ
lahte yi doyte ri. 12 Ñamuu wa ɓéeɓ níi wa
laalute ra, Yéesú won taalibe yi tih : « Négíríi
wooñnjiida, yin ɓan naa yah. » 13 Négírúu
wooñnjiidi mbúurú yí iippa ñamu ɓëewë rë, wa
líiffé dama sabboo a dama ana. 14 Ola olu ɓëewë
kimtaana paŋ Yéesú rë, tahte wa wonu tih : «
Ɓëyí bee daa yonentaa húmú wonu biti waɗtee
ac ëldúnë rë kaah ! » 15 Bi yúh Yéesú biti ɓëewë
yuluu hami daaha tík ɗí buuri wa, ɗi hécíilté
lappe daŋa, ɓani afi njunduŋ.

Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Maccëe 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

16 Sos na'in, taalibe yi Yéesú cépúté ɓúk laaha.
17 Wa haalute gaal na húusú laaha yullute waal
Kafarnawum. Koo elekke affi wa, ɗeef Yéesú

* **6:7** 6.7 hélsí tam ɗúmléh wë :Di gerek, bíníyú ɗeh : dëñé tíméer ana (200). Dëñé yínë, daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús. † **6:9** 6.9 loorso :Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú.

ɗeefray wa doom. 18 Bi gaan ngilaaw ma, mulii
laaha yampe na hégíyëh. 19 Sayuu taalibe ya níi
wa homute yii mitte kilomet iip mbée pëenë filiɓ
laaha ra, wa séenúté ow na tíl sun fi mulaa, ɗeef
Yéesú daa na ac waa na gaala ; wa yípútée tíit.
20 Ndaa Yéesú won wa tih : « Ngënë tíití ! Yaa so'
! » 21 Tígí daaha, taalibe ya homu woni ɗi haal
gaala, wa yípútée teer tígë na suu wa koon ɗa.

Ñama na ona' pes ɗa

22 Yíilë' Koo kéy fín fë, dúukëlí ɓëewë húmú
tasu ɓúk laaha ra húmú olute biti gaal yínë kut
daa húmú daaha aa' fin ; te wa yúhúté biti
na suu taalibe ya ra, Yéesú ñéerëey a wa filiɓ
gaala ; wani affi wa kut daa suu. 23 Tígí daaha,
lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hëbís
tígë húmú ñamuu wa mbúurëe, bee símë' Yíkëe
Koope ra. 24 Bi olu wa biti ɗi fi Yéesú a taalibe
yi húmúy në, wa haalute gaalli yaaha, na suu
Kafarnawum saami.
25 Ɗeefuu wa ri ɓúgí yínîi laaha ra, wa meelute
ri wonu tih : « Fu ac dee kiri ɓahaa ? » 26 Ɗi won
wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : wëerté së'
biti mbúurëe ñamu ɗon níi looyon mayce ra daa
tah ɗon na saamu so', ndaa biti ɗon yúhú iti fi
kimtaanni so' neh. 27 Ngënë mëkí ñami ay míllée
yah. Lah mëkí bee na ona' pesa na ɗúméh rë
kay, bee nay mii onee so' mi Koy-ɓëe' rë. Baap-
Koo yeɗte so' sañ-sañi baaha. » 28 Wa meelute ri
wonu tih : « Koope faha' biti fun paŋ légéyí bih
? » 29 Ɗi won wa tih : « Légéyë seh Koope ɗon na
ra biti ɗon gém so' mi ɓëe' ɗi wol ri ra. » 30 Wa
wonu ri tih : « Fay fun teeɓe kimtaani bi níi tah

fun gém ɗë ? Fay page yii bih ? 31 Caacci yen
ñamute maan‡ luufa ti di bíníyúu rí Téerëe bitih
: *"Di onte wa yii ñamun wa, yii kola' sun-Koo."*✡
» 32 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka
ra ee : Mëyíis neh daa ona' ñama kola' sun-Koo
ra, Baaso' daa na on ɗon ñami kah-kah fa kola'
sun-Koo ra. 33 Ñama na ona' Koope ra, daa ri
bee kola' sun te na on ɓëewë pesa na ɗúméh rë.
» 34 Tígí daaha, wa wonu Yéesú tih : « Ɓahaa on
fun ñami yaa faraah. » 35 Ɗi won wa tih : « Daa
mi ñama na ona' pesa ra. Ɓëyí ɗeefiɗ so' wocce
yaaɓ, ɓëyí gém së' wocce sifiroh. 36 Mi wonte ron
ri : ɗon olute so' ngëey, ndaa ɗon kaa'uute gémí
së'. 37 Ɓëyí Baaso' on so' ri ɓéeɓ ay soo ɗeefiɗ, te
ɓëyí ɗeefiɗ so' mii rii lík, 38 ndah mi cépëy feey
fa paŋi yee faha' mi ra, ndaa paŋi yee faha' ɓëe'
wol so' ra. 39 Yee faha' ɓëe' wol so' ra nék daa ri
beh : mi ɓanti ñak ow yínë di yee déŋéen ɗí so'
ra, ndaa mi waɗ waa këllë këllë ɓúudé yiin nay
túkkíyé ëldúnë rë. 40 Yee faha' Baaso' ra daa ri
bitih : ɓëyí yeel so' mi Koy ka ɓéeɓ te ri gém së',
ɗi liil pesa na ɗúméh rë, mi kéliɗ ɗí ɓúudé yiin
nay túkkíyé ëldúnë rë. »
41 Wona won Yéesú biti daa ri ñama kola' sun
ɗa, tahte yëwúɗɗë në úlúm-úlúmú hanndal ki
wa 42 wonu tih : « Yaa Yéesú koy Suseef neh
hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi ! Ɗi wona' biti ɗi
kola' sun ɗíh ? » 43 Yéesú won wa tih : « Yéfí yee
na wonu ron hanndal kon ɗa. 44 Ow mínéh sëe

‡ **6:31** 6.31 maan :Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope ɓëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. ✡ **6:31** 6.31 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.4, 15 ; Kañaa ya 78.24

ɗeefiɗ hém Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te
so', may këlíɗ ɓëyí baaha ɓúudé yiin nay túkkíyé
ëldúnë rë. 45 Yonente ya bíníyúté yii beh : *“Wa
ɓéeɓ, Koope ay waa teeɓ.”*✡ Ɓëyí síkírëh Boffa
ɓéeɓ te keloh woni, ɗeefiɗte so'. 46 Baa homay
won biti ow ëlíɗté Boffa. So' fa kola' Koope na
ra kut daa mi ot ɗi. 47 Mee ron won kaaf ka ra
ee : ɓëyí gém së' liilte pesa na ɗúméh rë. 48 Daa
mi ñama na ona' pes ɗa. 49 Caaccee ke ron ñamu
maana luufa ra húlúy ë ? 50 Ndaa ɗee man ñama
kola' sun yee ra, ɓëyí ñam na ɓéeɓ ii húl. 51 Daa
mi ñama kola' sun, na ona' pes ra. Ɓëyí ñam na
ñami yeh, fay pes faw. Ñama nay mii onee ra
daa faan so' ; may rii ona' nda ɓëewë pes. »
52 Unna won Yéesú yaa ra tahte yëwúɗɗë
ɓéyrúté unni wa sun, na capuu hanndal ki wa
wonu tih : « Ɓëyí bee mínë' yen yeɗ faani ɗí
níi yen ñam ? » 53 Ɗi won wa tih : « Mee ron
won kaaf ka ra ee : ɗon ñamuy na faan so' mi
Koy-ɓëe' te ɗon hanuy na ñif mi so', ɗon ii naa
liil pesa. 54 Ɓëyí ñam na faan so' te ri han na ñif
mi so', liilte pesa na ɗúméh rë te may rii këlíɗ
ɓúudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë. 55 Faan so'
ñamaɗ kah-kah, ñif mi so' han kah-kah. 56 Ɓëyí
ñam na faan so' te han na ñif mi so', ɗi pokohte
soo na te mi pokohte ɗii na. 57 Baaso' fa wol so'
ra ee pes ɗa, te daa ri tah mi na pes ; ti ɗaaha
nen, ɓëyí ñam na faan so', daa may tahe ɗi pes.
58 Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Ɓani yee
húmú ñamu caaccee ke ron húlú rë maduy. Ɓëyí
ñam na ñami yah, fay pes faw. » 59 Na yëeddë'

✡ **6:45** 6.45 Saame Isayii 54.13

Yéesú unni yaa ra, ɗeef ɗi húmú filiɓ tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

60 Síkírúu wë Yéesú níi wocce ra, i ow caak di
taalibe yi wonu tih : « Unna won ɗi ra neɓeh
keloh ! Wa ay tahuu ɗíh ? » 61 Bi yúhíɗ Yéesú afi
biti taalibe ya úlúm-úlúmú wona won ɗi unni
yaa ra, ɗi won wa tih : « Baa daa ñogol ɗon a ?
62 Ɗon ot so' mi Koy-ɓëe' mi saye sun nimil tígë
kola' mi raa, ɗon ay page yih ? 63 Ruuhi Koope
daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi
ɗon ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah
ow pes. 64 Ndaa i ow ɗon na gémúy së'. » Yaaha
ɓéeɓ, ɗeef Yéesú maañcee yúh ɓëewë gémúy rí
rë, a ɓëe' nay rii yaaye ra. 65 Ɗi ɓaatte won tih :
« Yii baa daa tah mi won ɗon biti ow mínéh sëe
ɗeefiɗ, hém Baaso' tahreh ri ri. »

66 Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute,
wocute ñéerë' a ri. 67 Tígí daaha, Yéesú won
taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A ɗon, ɗon
nampi fahuuy saañ neh a ? » 68 Simoŋ Peer loffe
ri won tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa
fu na won unna na kúɗ ow pesa na ɗúméh rë.
69 Fun gémúté, te fun yúhúté biti daa fu Ɓëyí
selaa ɗúhë' Koope na ra. » 70 Yéesú won wa tih
: « Daa mi tanis ɗon fi sabboo a ana ya neh
a ? Añcaŋ, ow yínë ɗon na seytaane gaan ! »
71 Ɗeef ɗi wona' Yudaas koy Simoŋ Iskariyot. Ɗi
fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya níi,
daa ri nay rii yaaye.

7

Yéesú a mboko yi

1 Filoon fi baaha, Yéesú hompe filiɓ Galile
na wër ; ɗi fahaay pay Yúdée ndah ɓaha yi
yëwúɗɗë fahuu hawi húl. 2 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ,
bi na leɓoh ndaje ma na homuu yëwúɗɗë dúttë
rë,✡ 3 koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu
saañ ndaje mín Yúdée, nda taalibe ya ɓéeɓ ot
iñi éemílë' yë na paŋ fu ra. 4 Ɓëyí faha' biti yúhú
na ɗapeeh paŋi iñi. Fu mín paŋ iñƴee raa kay,
feheye níi ɓëy ëldúnë ɓéeɓ yúh rë. » 5 Nagajek,
wa fi koy-yaayyi gémúy rí. 6 Yéesú won wa tih :
« Wahtii so' lahay doom ; ndaa ɗon, wahtu ya
ɓéeɓ wun ɗon na. 7 Ɓëewë míníh rën kaa', ndaa
wa kaa'uute so' di yee teeɓa' mi wa biti pagaɗɗi
wa ɓosse ra. 8 Ɗon fi yaa tílí ɗon saañ feedin. So'
mi saay, ndah wahtii so' lahay doom. » 9 Filoon
fi unnee ke ri yah, ɗi tasse Galile daaha.

Yéesú filiɓ feedi yëwúɗɗë

10 Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, ɗi fi
Yéesú nampee naa saañ ndaŋ feey, ow yéeh
baaha. 11 Ɓaha yi yëwúɗɗë homute filiɓ ndaje
ma na saamu ri, na meeluu tígë waɗ ɗii homa
ra. 12 Úlúm-úlúmí ban fi Yéesú misikke filiɓ
fi ɓëewë. Yee na wonu biti ɗi ɓëyí wunte,
yee kaa'uute na wonu biti ɗi yaha' nuffi ɓëewë
yahoo. 13 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, ow kaañay ɓéyíɗ
uni sun, ndah wa helute nuf ɓaha yí yëwúɗɗë
në.

✡ **7:2** 7.2 Saame Tali Léwí 23.34-36 ; Nérsí Kootaa 16.13

14 Tílë' feeda níi lahte leelaa ra, Yéesú
saañce haalte Faam fi gaani Koope na yëeddë'.
15 Yëwúɗɗë éemúté ɗee na yëeddë' rí rë, wonu
tih : « Ɗi yúhë' iñi caakki yee dih, te ri yooday
? » 16 Yéesú loffe wa won tih : « Iña na yëeddë'
mí rë ɗúhëey soo na, ɗúhë' Koope fa wol so' ra.
17 Ɓëyí caŋke paŋi yee neɓa' Koope ra ay yúh
nda iña na won mi ra kola' Koope na, nda mi
won woni so'. 18 Ɓëyí wona' woni, saamɗa' afi
ndam. Ndaa so' fa saama' ndami ɓëe' wol so'
ra, mi yéeh fel, mi wona' kaah. 19 Mëyíis yeray
ron Kootaa a ? Añcaŋ, ow yínë ɗon na pagay
yee won ɗi ra ! Ɗon fahuu hawi so' húl yih ? »
20 Ɓëewë wonu ri tih : « Yébítëh ham ɗo neh
a ? Daa faha' hawu húl ? » 21 Ɗi won wa tih :
« Mi paŋ kimtaan yínë kut ɗon ɓéeɓ éemúté !
22 Ëlsíi affon ! Mëyíis nahte ron leji tuŋka. Te yii
baa dalaay ɗii na, kola' níi caacci na. Biti Mëyíis
daa nah ron ri, ɗon na pagu ri wuti yaha bisa na
hílsúu rë, te ñogoleh ron. 23 Kon ɗon ham kootii
Mëyíis, ɗon mín lec kúkëy bisa na hílsúu rëe,
ɗon ngaaruu so' yi paya pay mi ow múlgús bisi
baaha ra ? 24 Ngënë ëlí rek ɗon yíppí aattiya',
lah ëettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

25 Filoon fi baaha, i ow di ɓëy Yerusalem wonu
tih : « Bee daa ɓëe' na fahuu hap húl rë saa ?
26 Ëlsíi di na wona' ri sun te ow hégíyëey. Kélfë
yë habuuy kah-kah biti daa ri Buura Koo fal ri
ra a ? 27 Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac
ɗaa ow ii yúh tígë nay rii kolee ra a ? Ɓëyí bee
nék yen yúhú tígë kola' ri ra ! » 28 Filiɓ yëeddë'í

di Faam fi gaana, Yéesú ɓéyíɗté uni sun won tih
: « Ɗon wonu ti ɗon yúhú së' a tígë kola' mi
ra ! Yúhí biti nék neɓaay so' neɓoo rek mi acce,
ɓëe' mit wëelíyëh rë daa wol so', te ɗon yíih rí.
29 So' nék mí yúh rí ndah mi kola' hëbísí, te daa
ri wol so'. » 30 Tígí daaha, lahte ɓëewí na fahuu
hami, ndaa bi lahay wahtii, ow tíkëy rí ya'. 31 Di
filiɓ yaaha ɓéeɓ, lahte ɓëewí caakki gémúté rí,
wonu tih : « Buura Koo fal ri ra ac ɗaa ay paŋ
kimtaanni luk yee paŋ ɓëyí bee ra a ? »

Wola'i hami Yéesú

32 Yee na úlúm-úlúmú ɓëewë sun fi Yéesú rë
síitë' rí nuffi fariseŋŋa, ɓani kélfë yí seeyoh ya
yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope
hami. 33 Lahuu wa ra, Yéesú won ɓëewë tih :
« Mi talla'te hom filiɓ fon níi fíi yutuuɗ, mi anti
saañ ɗeefri ɓëe' wol so' ra. 34 Ay tíl níi ɗon ay soo
saam ndaa ɗon ii soo ot, ndah ɗon míníh lah tígë
në saañ mi ra. » 35 Yëwúɗɗë na wonantuu filiɓ
fi wa tih : « Ɗi ay saye di níi yen míníh nëe lah
? Ɗi saañ ɗeefri yëwúɗɗë tasaaruu ginni ɓëewí
kayya ra neh, ɗi yeel hom dín fë yëeddé ɓëewí
kayya ginni yaaha a ? 36 Yee wona' ri biti ay tíl
níi yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen
míníh lah tígë në saañ ɗi ra, ɗi faha' won yi na
? »

Culli mulaa na ona' pes ɗa

37 Bisa míllë' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo
ra. Yiin fin fa, Yéesú caŋke fíi ɓëewë, ɓéyíɗté
uni won tih : « Ɓëyí sifiroh, aya soo na mi on
ɗi han. 38 Ɓëyí gém soo na, di bíníyúu rí Téerëe,
culli mulii na ona' pes ay julli keeñi. » 39 Ɗi hom

woni tígí daaha biti ɓëewë nay rii gémé rë ay liil Ruuhi Koope. Jamanu yi yaaha, ɗeef Koope cépírëy Ruuha sun fi ɓëewë gémú rë, ndah ɗeef ɗi teeɓaay ndami Yéesú doom.

Taasa'i ɓëewë sun fi Yéesú

40 I ow filiɓ fi ɓëewë keluu wa unni yah, wonu
tih : « Ɓëyí bee daa Yonentaa kaah ! » 41 Lahte
yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! »
Ndaa lahte yi tahute wonu tih : « Buura Koo fal
ri ra mín ɗúhë' Galile a ? 42 Bíníyúy Téerëe biti
Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri ay ɗúhée Betle'em✡, gina húmú dék Dawit ra a ?
» 43 Af Yéesú tahte wonni ɓëewë kéldëey. 44 I ow
waa na fahuu hami, ndaa ow tíkëy rí ya'.

45 Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope
húmú wolu ra, kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa
meelute wa yee tah wa kúrëelúuy Yéesú rë.
46 Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won ɓëyí
baa ra, ow mësëy wëe won ! » 47 Fariseŋŋa
wonu wa tih : « Ɓëe' kúrëelëhté ɗon ɓal a ?
48 Ɗon olute kélfë mbée fariseŋ yínë gémpé rí ë
? 49 Ɓëewë gémú rí rë yíih yin kootii Mëyíis ! Wa
ay alkoh ! » 50 Nikodem fa non wa fi fariseŋŋa,
te húmú pëyíɗté ɗeefri Yéesú rë won wa tih :
51 « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te
ɗeefa yen síkíríih rí níi yen yúh yee paŋ ɗi ra. »
52 Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile ɗo ɓal
! Kúnsé Téerëe fu saam nda yonente yínë kut
waɗtee ɗúhë' Galile raa ! » [53 Filoon fi baaha,
wa hasluute suute faam.

✡ **7:42** 7.42 Saame 2 Samiyel 7.12 ; Mísée 5.1

8

Ɓelaa habuu a yaal ra

1 Yéesú kola' daaha, saañce daŋi Ëlíiffë. 2 Kéy
ɓaaɓ fin cúɓ, ɗi nimilte Faam fi gaani Koope,
ɓëewë ɓéeɓ ɗeefrute ri. Ɗi tookke na yëedíɗ
wë. 3 Hom homo níi, i ow di yëeddëh yí kootii
Mëyíis a i fariseŋ kúrúté ɓelii habuu a yaal. Wa
tíkúté rí fíi ɓëewë ɓéeɓ, 4 wonu Yéesú tih : «
Ɓahaa, ɓelii bee habuu a yaal. 5 Te di filiɓ
Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani ɓelii bee
la' níi rí húl. Ɗo nék, fu won yi na ? » 6 (Woni
baa ɓéeɓ, wa homu fíirí Yéesú, nda wa mín lah
yii yabun wa ri.) Ndaa Yéesú sígímpé, ɓeɓpe
kuni yampe na fíis feey. 7 Bi caguu wa Yéesú
na sehu biti ɗi lof wa, ɗi ɓéyíɗté afi won wa tih
: « Ow di ɗon na, bi mësëy bakaaɗ, ɗéɓëe ríi
tap. » 8 Ɗi antee sígímëet, yampe na fíisëet feey.
9 Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu ɓaha ra,
wa sayuu yínë-yínë níi Yéesú a ɓelaa kep daa
tasu, ɓelaa caŋke hompe tígë hom ɗi ra. 10 Ɗi
ɓéyrëetté afi, won ɓelaa tih : « Ɓëewë kúrú rë
dee ra di yaa ow ? Kon lahay ɓëyí daana ro waa
na a ? » 11 Ɓelaa won ɗi tih : « Lahay, ɓahaa. »
Yéesú won ɗi tih : « So' ɓal, mi daanay ro. Fu
mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yéesú daa niiñi ëldúnë

12 Yéesú wonaat ɓëewë filiɓ Faam fi gaani
Koope tih : « Daa mi niiñi ëldúnë ; ɓëyí ñee tal
so' wocce tíl ñúus, ɗi ay tílé niiña na ona' pesa
na ɗúméh rë. » 13 Tígí daaha, fariseŋŋa wonu ri
tih : « Gaaɗ na peleh kukuumi ! Ow mínéh tah
biti fu won kaah. » 14 Yéesú won wa tih : « Wuti

mi seedeyiɗ af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tígë
kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa ɗon, ɗon
yíih tígë kola' mi ra níi púlé tígë na saañ mi ra.
15 Ɗee na aattiyuu ɗon ɗa, homa' olaɗ ow ; so'
mi na aattiyeeh ow. 16 Ndaa tíl níi mi aattiya' raa,
lah tëhí biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi
Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu në. 17 Kootii
ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, ɗeef kaah
woo ? 18 Kon mi seedeyiɗ af so', te Baaso' fa wol
so' ra seedeyiɗ so' ɓal ! » 19 Tígí daaha, wa wonu
ri tih : « A boffu dih ɗo ? » Ɗi tahte won wa tih
: « Ɗon yíih së', ɗon yíih Baaso'. Ɗon yúh së'
koon, ɗon ay yúh Baaso'. »

20 Na won Yéesú unni yaa ra, ɗeef ɗi na
yëeddë' filiɓ Faam fi gaani Koope, hëbís tígë na
ɓekuu sarah ya ra, ndaa ow étɗëy hami, ndah
ɗeef wahtii lahay doom.

Tígë na saañ Yéesú rë

21 Yéesú wonil wa tih : « Mee saañ ɗa ee ; ɗon
ay soo saam ndaa ɗon ay húlée filiɓ bakaaɗɗon.
Ɗon míníh lah tígë në saañ mi ra. » 22 Tígí daaha,
yëwúɗɗë wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa
ri faha' naadoh daa tah ɗi won biti yen míníh
lah tígë na saañ ɗi ra neh ? » 23 Yéesú won wa
tih : « Ɗon dékú feey, ëldúníi beh, ndaa so' mi
dékéh në, mi dék sun. 24 Yii baa daa tah mi won
ɗon biti ɗon ay húlée filiɓ bakaaɗɗon. Mee ron
won ra ee ɗon gémúy biti daa mi✡ raa, ɗon ay
húlée filiɓ bakaaɗɗon. » 25 Wa meelute ri wonu
tih : « Daa fu wa kon ? » Ɗi won wa tih : « Mi
maañcee ron ri dal won bín fë níi a ɗeh ! 26 Mi

✡ **8:24** 8.24 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

caakke yii mín míi won sun fon, a yii mín mí ron
aattiya', ndaa mi léhín ɓëy ëldúnë iña won so'
ɓëe' wol so' ra, te ɗi fi ɓëyí baa wona' kaah. »
27 Bi yíih wë biti Yéesú wona' wa Boffa sun, 28 ɗi
ɓaatte won wa tih : « Tíl níi ɗon ɓéyíɗ so' mi
Koy-ɓëe' rëe, ɗon ay yúh biti daa mi, te ɗon ay
yúh biti ma na koleeh rek mi paŋ yin, ndaa mi
léhínë' iña yëedíɗ së' Baaso' ra. 29 Te ɗi fi ɓëe'
wol so' ra funi ñéerúu, ɗi yeɗɗay so' a af so',
ndah mi dékë' paŋ yee neɓa' ri ra. » 30 Filiɓ woni
iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pëkís ow

31 Tígí daaha, Yéesú won yëwúɗɗë gémú rí rë
tih : « Ɗon pokoh unna won mi ron ra raa, ɗeef
ɗon taalibe yi so' kaah. 32 Hen ɗaaha raa, ɗon
ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pëkís, ɗon laha'
affon. » 33 Wa wonu ri tih : « Fun séttí Abraham,
fun mësúy hen ñaam ! Fu wona' fun biti fun ay
laha' affi fun ɗíh ? » 34 Yéesú won wa tih : « Mee
ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí paŋ bakaaɗ ɓéeɓ,
ɗeef ɗi ñaam bakaaɗ. 35 Te ñaam noneh faam,
ndaa koy non faam faraah. 36 Kon so' mi Koy
ka daa mi pëkísë ron raa, ɗon ac ɓëewí lahuute
affon kaah. 37 Mi yúhté biti ɗon séttí Abraham
ndaa ɗon fahuu hawi so' húl, ndah iña won mi
ron ra haaleh affon. 38 So' mi wona' iña ot mi
Baaso' na ra. Ɗon nék, ɗon paguu iña keluu
ron boffon na ra. » 39 Wa wonu Yéesú tih : «
Abraham daa boffi fun. » Yéesú won wa tih : «
Ɗon henun koyyi Abraham kaah koon, tin ɗon
ñeyun kotti. 40 Ndaa ɗon paguy bah, ɗon na
anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona' ron kaaf
ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra,

Abraham mësëy wëe paŋ. 41 Ɗon paguu di na
paga' boffon kep. » Wa wonu Yéesú tih : « Fun
koyyi píyúu waal neh ! Fun lahuu baap yínë, te
ri Koope. » 42 Yéesú won wa tih : « Koope daa
yaha Boffon kaah koon, tin ɗon faha' so', ndée
mi kola' ɗii na, te daa ri tah mi ac. Neɓaay so'
neɓoo rek mi acce, daa ri wol so'. 43 Yi tah ɗon
kélíih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon
daa tah. 44 Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Paŋ
yii neɓa' ɗi fi boffon, neɓa'te ron. Dalaana níi
a ɗeh, ɗi mëssí saŋku ow saŋkuyo. Ɗi mësëy
ñéerë' a kaah, ndah kaah íníh ɗii na. Ɗi home
fel raa, ɗi na hélléeh yínë sah. Ɗi pesa' fel, te fel
coosaana' ɗii na. 45 Ndaa so' mi beh, mi wona'
kaah daa tah ɗon gémúy iña na won mi ɗon ra.
46 Wa di ɗon na daa mín caŋ won yii nay teeɓee
biti mi bakaaɗte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa'
ɗon gém iña na won mi ra ? 47 Ɓëyí non ɓëewí
Koope, kela' iña na won ɗi Koope ra. Ndaa ɗon
nëníh ɓëewí daa tah ɗon kélíih iña na won ɗi
ra. »

48 Yëwúɗɗë wonu Yéesú tih : « Fun wonuy
kaah biti nagajek fu heedi ɓëy Samari, te yébítëh
daa ham ɗo a ? » 49 Ɗi nampee waa won tih : «
Yébítëh habay so' ! So' kay mi yeɗ Baaso' cér
; ɗon daa yeruy so' cér ! 50 So' mi saamɗay af
so' ndam. Lahte ɓëyí daa na saamiɗ so' ri te daa
ri na aattiya'. 51 Mee ron won kaaf ka ra ee :
ɓëyí ñee woni so', ii mëssí húl. » 52-53 Wa wonu
ri tih : « Wëerté leegi biti yébítëh daa ham ɗo !
Fu haba' biti ɗee fu luk ciffi fun Abraham gaan
a ? Abraham húlté, yonente ya húlúté, fantee
won biti ɓëyí ñee wonu ii mëssí húl ë ? Fu tík

afu yih ? » 54 Yéesú won wa tih : « Mi dëmndëe
af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay
daa na on so' ndam. Ɗon wonu ti ɗi Koope fon,
55 ɗon anutee rii yíih. So' mi bee mi yúh rí. Mi
won biti mi yéeh rí rëe, mi ac feloh ti ɗon nen.
Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni. 56 Keeñ ciffon
Abraham sosse níi sos séentë' rí biti mi ac ayo ra
; ɗi otte te keeña sosse. » 57 Wa wonu ri tih : « Fu
ola' Abraham ɗíh, te fu lahay kíil sabay iip (50)
doom ? » 58 Yéesú won wa tih : « Mee ron won
kaaf ka ra ee : balaa Abraham límú, daa mi. »
59 Tígí daaha, wa na píyú i la' ay yeese ri, Yéesú
múuycé filiɓ ɓëewë, ɗúhté Faam fi gaani Koope.

9

Ɓëe' límú búumíɗ ɗë

1 Filoon fi baaha, Yéesú hom waal otte ɓëyí
límú búumíɗ. 2 Taalibe yi meelute ri wonu tih
: « Ɓahaa, bakaaɗɗi ɓëyí bee daa tah ɗi límú
búumíɗ mbée bakaaɗɗi boffi a yaafi ? » 3 Yéesú
won wa tih : « Ñeyaay ɗii na, ñeyaay boffi a
yaafi na. Ɗon ot ɗi búum, Koope daa faha' ñeya'
ɗii na, teeɓa' doolii. 4 Na'a ɓéeɓ, yen warun paŋ
légéyí ɓëe' wol so' ra ; te leŋ Koo elek, ow ii
naa mín légéy. 5 Homi so' ëldúnë ɓéeɓ, daa may
niiñle ɓëewë. » 6 Kola' ri woni unni yah, Yéesú
tuulte feey, túpëlsë'té muluuc ma a feey fa, ɗi
antee waa leef íllí búumndë, 7 won ɗi tih : « Paye
fu súlmée laahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolu
wolo.) Búumndë payte dín fë súlmëhté, nimilte
yeelte.
8 Oluu ri ɓëewë wani dékú rë a yee na olu
ri merees ɗi na saraatoh ra, wa na wonantuu

hanndal ki wa tih : « Bee ɓëe' húmú took na
saraatoh ra saa ? » 9 Lahte ɓëewí wonu tih : «
Yaa ɗi ! » Lahte yi wonu tih : « Ëe-ëe', yaa ɗi neh,
wa madu mado rek ! » Ɓëe' won wa tígí daaha tih
: « Yaa so' kay ! » 10 Tígí daaha, ɓëewë meelute
ri wonu tih : « Yi daa wëdís íllú ? » 11 Ɗi won wa
tih : « Ɓëe' hínú Yéesú rë daa hilsiɗ feey, leeffe
íllí së' antee soo nah mi pay súlmëh laahi Silowe.
Mi payte dín fë, mi súlmëhté íllí së' wërsëhté. »
12 Ɓëewë meelute ri wonu tih : « Ɓëe' hom dih
? » Ɗi won wa tih : « Mi yéeh tígë hom ɗi ra ! »

13 Wa koluu daaha, ɓeyute ɓëe', kúrúté rí
fariseŋŋa na. 14 Ɗeef Yéesú hilsiɗ feey fa
wëdíssé íllí ɓëe' yiin bisa na hílsúu yëwúɗɗë
rë. 15 Wa fi fariseŋŋa ɓal namutee meel ɓëe' ɗee
wërsë' íllí rë. Ɗi won wa tih : « Ɗi leef so' feey
hilsiɗ íl, mi súlmëhté, mi yíppée yeel. » 16 Tígí
daaha, lahte fariseŋŋi wonu tih : « Ɓëe' paŋ yii
baa ra mínéh hen ɓëyí Koope daa wol ri, ndah ɗi
ñeyay yee won kootii bisa na hílsúu rë. » Ndaa
lahte ɓëewí wonu tih : « Bakaaroh mínë' paŋ
kimtaanni man ɗee ɗíh ? » Ɗaaha, wonni wa
kéldëey. 17 Fariseŋŋa meelaatute ɓëe' wonu ri
tih : « A ɗo, fu won yi ɓëe' wëdís íllú rë ? » Ɓëe'
won wa tih : « Ɗi yonente ! »

18 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, kélfë yí yëwúɗɗë
kaa'uute gém biti ɓëe' na ot bee ra húmú
búumíɗ. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi,
19 meelute wa wonu tih : « Won ti ɓëyí bee
koohon kaah te ri límú búumíɗ ë ? Yi tah ɗi na
ot leegi kon ? » 20 Boffa a yaafa wonu wa tih : «
Yee yúhú fun ɗa biti ɗi koy fun sah-sah, te ri límú
búumíɗ kaah. 21 Yee tah níi ɗi na ot leegi ra nék,

fun yíih rí, a fun yíih ɓëe' pay ɗi ra ɓal. Méelí rí
ɗi teeɓ ron ! Ɗi kúkëy woo ? » 22 Biti wa kaañuy
kélfë yí yëwúɗɗë daa tah wa lofa' ɗah, ndah ɗeef
wa fi kélfë yí yëwúɗɗë pokute biti ɓëyí won ow
biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, ay líkú tígë na
ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra. 23 Yii baa daa tah wa
won biti wa meel ri, ɗi kúkëy neh.

24 Fariseŋŋa dëekëetúté ɓëe' húmú búum ɗë,
wonu ri tih : « Fun yúhúté biti ɓëe' na wona' fu
ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. » 25 Ɗi won
wa tih : « Ɗi yaha bakaaroh mbée bakaaroh
neh ɓéeɓ, mi yéeh yin na. Yee yúh mí rë biti mi
húmú búumíɗ, mi yeelte leegi. » 26 Tígí daaha,
wa meelute ri wonu tih : « Ɗi paŋ ɗo yih ? Ɗi
hen ɗíh níi payce íllú ? » 27 Ɓëe' won wa tih : «
Mi húmú wonte ron baaha, ɗon kaa'uute síkíréh.
Ɗon fahuu biti mi wonaat ɗon baaha yih ? Ɗon
fahuu hen taalibe yi man bitih ! » 28 Tígí daaha,
wa solsuute ri anutee rii won tih : « Ɗo kay, daa
fu taalibii ɓëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi
Mëyíis. 29 Fun yúhúté biti Koope wonte a Mëyíis,
ndaa ɗi fi bah, fun lukki yíih tígë kola' ri ra sah
! » 30 Ɓëe' tahte won wa tih : « Ɗon yíih tígë
kola' ɓëe' rë, te ri payce íllí së' ! Baa daa yee
téy af ra ! 31 Yen yúhúté biti Koope na taheh ɗaŋ
bakaaroh, ndaa ɓëyí neeh ri, ñee woni te paŋ
yee faha' ri raa, ɗi tah ɗaŋi. 32 Biti ow payce
íllí ɓëyí límú búumíɗ níi na yeel, kéllúy ! 33 Kon
ɓëe' paŋ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa
koon ɗi mínéh paŋ kimtaan. » 34 Fariseŋŋa wonu
ri tígí daaha tih : « Límúu fú níi a ɗeh, fu mëssí
hen bakaaroh, antee won daa fay fun yëeddé ë

? » Wa koluu daaha, líkúté rí tígë na ɗaguu ra,
ɗúhrúté rí ëssín.
35 Kela' Yéesú biti fariseŋŋa líkúté ɓëe' tígë na
ɗaguu ra, ɗi ɗeefiɗte ri, won ɗi tih : « Fu gémpé
Koy-ɓëe' ë ? » 36 Ɓëe' won ɗi tih : « Teeɓ so'
ri ɓahaa, nda mi gém ɗí. » 37 Yéesú won ɗi tih
: « Fu otte ri, daa ri na won ɗoo na. » 38 Tígí
daaha, ɗi yekke fíi Yéesú na jaamiyoh ri, won
tih : « Yíkëe, mi gémpé rë. » 39 Yéesú antee
won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh,
nda búumíɗɗë yeel, te ɓëewë na yeelu ra yíssëh
búumíɗ. » 40 Lahte fariseŋŋi húmú daaha, keluu
wa unni yah, wa meelute Yéesú wonu ri tih : «
Fun i búumíɗ fun ɓal a ? » 41 Yéesú won wa
tih : « Ɗon yahun búumíɗ koon, tin ɗon ii lah
bakaaɗ ; ndaa ɗon wonu ti ɗon olu na, yii baa
daa tah bakaaɗɗon dék ɗon na ! »

10

Níirëhë a harri

1 Yéesú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf
ka ra ee : ɓëyí ñeyaay ílí gélgí harra, anti ɗara
buut ñeyaa na, ɓëyí baa lohoh, ɗi banndi. 2 Ndaa
ɓëyí haalaa gélgë ílë, ɗeef daa ri níirëhí harra.
3 Ɗi fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsíɗ, te harra
laha' ri ra ay yúhsë' una. Ɗi ay ñee tii yi wa
dëek wë, ɗúhíɗ wë ëssín. 4 Ɗi ɗúhíɗ wë ɓéeɓ
níi woc raa, ɗi këllëh, harra ñee tali, bi yúhsúu
wë uni. 5 Wa ii ñee tal ɓëyí wa yíih rí nék ; wa
ay rii hegee hegoo kay, ndah wa yíihsíih una ! »
6 Yéesú ñeya'te wa léehí bah, ndaa wa yíih yee
faha' ri waa won ɗa.

7 Tígí daaha, Yéesú wonaat wa tih : « Mee
ron won kaaf ka ra ee : daa mi ílí gélgí harra.
8 Ɓëewë húmú këllúu së' dee ra ɓéeɓ, húmú i
lohoh a i banndi, yii baa tahte níi harra síkírúuy
wë. 9 Daa mi ílë. Ɓëyí ñeya' soo na haal, ay
múc ; ɗi ay mín haal, ɗi ɗúhé, ɗi lah yii pesaa ri
faraah. 10 Lohoh aya' loh, bëem a saŋku kut. So'
nék, mi ac biti ɓëewë pes, wa pes pesi neɓpe.
11 Daa mi níirëhí kah-kah fa. Níirëh kah-kah
hom gara' ñíiní garoo harri na. 12 Súrgë nék,
ɗi lahaay harra ; ɗi níirëh kah-kah neh. Ɗi ole
gúmú aye rek, ɗi hegoh, gúm fë yejoh sun fi
harra, hasla' yuba. 13 Súrgíi baa ay mínée hen
ɗaaha, ndah ɗi séentëh hélíis légéyí kut, harra
tahay ɗi koloh. 14-15 Daa mi níirëhí kah-kah fa.
Di yúhë' së' Baaso' mi yúhté rí, so' mi yúhë' harri
so' ɗaaha wa yúhúté së'. Te af wa ay tah mi yera'
ñíin së'. 16 Mi lahte harri kayyi íníh gélgí beh, te
mi waɗtee waa níiɗ ɓal ; wa ay yúhsë' un so',
wani yee boolla' ɓéeɓ hen yup yínë, níirëhë hen
yínë. 17 May yera' ñíin së', mi liilaat ɗi. Yii baa
daa tah Baaso' faha' so'. 18 Ow mínéh ɓek ñíin
së' feey, daa mi mín ɗíi yera'. Daa mi mín ɗíi
yera', daa mi mín ɗíi liilaat. Baaso' túuy së' yii
baaha. »

19 Unna won Yéesú yaa ra tahte yëwúɗɗë
kéldúuy won. 20 Ow caak waa na wonu tih : «
Nagajek ɗon síkírúu wa ? Bee yébítëh daa ham
ɗi bee ra a ? Bee yulkiɗ bee ra a ? » 21 Ndaa lahte
ɓëewí na wonu tih : « Ɓëyí yébítëh daa ham ɗi
na woneeh ɗeh ! Yébítëh mín wëdís íl búumíɗ
ë ? »

22 Feedi yëwúɗɗë, bee na nérsúu jébëlë jébëlú

Koope Faam fi gaana ra lahte. Feedi baa húmú
Yerusalem jamanii sosa. Jamanii baaha filiɓ
feeda, 23 Yéesú na tílëesëh tígë në wonuu Mbaar
mi Salomoo di filiɓ Faam fi gaana ra. 24 Tígí
daaha, yëwúɗɗë ayute gíiwúté rí, wonu ri tih
: « Fay home dee fu kúné affi fun níi kirih ?
Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun
baaha ! » 25 Ɗi won wa tih : « Yee meelu so' ɗon
ɗa, mi húmú wonte ɗon ɗi, ndaa ɗon gémúy së'.
Añcaŋ, iña na paŋ mi di tii Baaso' ra seedeyiɗte
so', 26 ndaa ɗon gémúy së', af biti ɗon nëníh harri
so'. 27 Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wë, te
wa ñeyuu tal so'. 28 May waa on pesa na ɗúméh
rë. Mii waa mëssí ñak, te ow mínéh wëe naaf
ya' so'. 29 Baaso' daa déŋéen së' wë, te daa ri
lukki gaan ɓéeɓ. Ow mínéh naaf yin ya' Baaso'.
30 Funi Baaso' daa lígínúu yínë. »

31 Wona' Yéesú uni bah, yëwúɗɗë yabaatute
na píyú la' ay rii bëemé, 32 ɗi won wa tígí daaha
tih : « Mi paŋke iñi wunni caakki Baaso' daa nah
so' wa. Yii bih di iñyah daa tah ɗon na fahuu
bëemí së' a la' ? » 33 Wa lofute ri wonu tih : «
Fun fahuuy hawu húl biti fu paŋ yin wun, ndaa
biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tík afu
Koope a ? » 34 Yéesú won wa tih : « Bíníyúté
filiɓ téeríi kootii ron biti Koope won tih : *"Don
i koope."*✡ 35 Yee won Téerëe rë ow mínéh ríi
nís maan ? Ɓëewë Koope yuliɗ woni waa na ra,
ɗi wona' wa biti wa i koope neh a ? 36 A so' fa
Baaso' fal so', wol so' ëldúnë rë, ɗon wonuu biti
mi sola' Koope soloo ɗíh di yee wona' mi biti mi

✡ **10:34** 10.34 Saame Kañaa ya 82.6

Koy Koope ra ? 37 Hena biti mi pagay yee nah
so' Baaso' raa, ngënë gémí së' ! 38 Ndaa mi paŋ
wa raa, wuti ɗon gémúy iña na won mi raa sah,
gémí iña na paŋ mi ra book, nda ɗon ham affon
biti Baaso' ee soo na, te mi ee ɗii na. » 39 Wona'
Yéesú unni yah, wa yabaatute na fahuu hami,
ndaa ɗi fússé wë.
40 Yéesú kola' dah sayilte hatni yíníi laahi
Yurdeŋ, tígë në húmú bëtsë'Saŋ Batis ɓëewë rë,
ɗi hompe daaha. 41 I ow caak ɗeefute ri daaha.
Ɓëewë na wonantuu hanndal ki wa tih : «
Kimtaan yínë sah Saŋ pagay ri, ndaa iña won
ɗi sun fi ɓëyí bee ra ɓéeɓ kaah. » 42 I ow caak
gémúté Yéesú daaha.

11

Kolohi Lasaar ɓúudé

1-2 Húmú laha' ɓëyí keente jér hínú Lasaar. Ɗi
húmú dék Betani, ɓani koy-yaayyi ɓeleɓ Mari a
Martaa. Mari daa ɓelaa nay túmé laakkoloña
kotti Yíkëe, an waa moos a fen fi ra. 3 Koy-yaayyi
ɓeleɓɓi ana ya wolute ow woni Yíkëe biti kooji
jéríɗ. 4 Kela' ɗi fi Yéesú baaha, tígí daaha ɗi won
tih : « Jérí Lasaar jér húlëe neh ; Koo ay ñeye na
teeɓa' gaanaa ki ndami ; hen ɗaaha raa, ndami
so' mi Koy Koope yúhú. »
5 Yéesú húmú kooji Martaa, Mari a Lasaar. 6 Di
filiɓ yaaha ɓéeɓ, kela' ri biti Lasaar jéríɗ ɗë,
ɗi hompe tígë hom ɗi daaha ra níi hente waal
ana, 7 ɗi antee won taalibe yi biti ɓani wa ñéerë'
nimil Yúdée. 8 Taalibe yi wonu ri tih : « Ɓahaa,
maañay-maañay rek fu na fahuu bëem a la' dín
fë, fan naa faha' nimil a ? » 9 Ɗi won wa tih : «

Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ?
Ɓëyí tíl na' ii kabinoh ndah ɗi ot kotti na niiñi
feey fi beh. 10 Ɓëyí tíl ñúus nék ay kabinoh ndah
niiña íníh ɗii na. » 11 Filoon fi bee wona' ri unni
yaa ra, ɗi ɓaatte won wa tih : « Kooji yen Lasaar
nee'te, ndaa may pay mi yúun ɗí. » 12 Taalibe yi
wonu ri tih : « Yíkëe, ɗi nee' nee'o saa ? Kon ɗi
ay wah ! » 13 Taalibe ya habuu biti rek Yéesú won
wa woni nee' pëní, ɗeef ɗi won wa biti Lasaar
húl húlë. 14 Tígí daaha, Yéesú míllë' wëe won tih
: « Lasaar húlté. 15 Ɗon tahute keeñ so' sosse di
yee ɗeefay so' ri dín fë rë. Di laha' ri ɗaaha daa
nay tahe ɗon gém. Këlíi yen lah ɗii na ! » 16 Tígí
daaha, Toomaa fa na dëekúu Síisë rë won taalibe
yi kayya tih : « Yen ɓal yen saañ húlé a kélfíi yen
! »

17 Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa tíimúté gina
ra, ɗi kelohte biti Lasaar húlté níi nee'te waal
iniil feey. 18 Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal
ki wa waɗti hena kilomet éeyë. 19 I yëwúɗ caak
ayute yérí Martaa a Mari na mësɗú wë húlí koy-
yaafi wa. 20 Kela' Martaa biti Yéesú ee ac ɗa, ɗi
saañce téebílëhí ; ndaa Mari tasse faam. 21 Tee'a'
Martaa a Yéesú rë, ɗi won ɗi tih : « Fu homa dee
koon Yíkëe koy-yaaso' húléh. 22 Ndaa mi yúhté
biti níi a ɗeh, yii fu ɗaŋ ɗi Koope ɓéeɓ, ɗi ay
roo rii on. » 23 Yéesú won ɗi tih : « Koy-yaafu ay
koloh ɓúudé. » 24 Martaa won ɗi tih : « Mi yúhté
biti ɗi ay koloh yiin nay kolee ɓëewë ɓúudé rë
biti ëldúnë túkkí. » 25 Yéesú won ɗi tih : « Daa
mi na këlíɗ ɓëewë ɓúudé, daa mi na on wa pes.
Ɓëyí gém soo na wuti ɗi húl rëe sah, ɗi ay pes
; 26 te ɓëyí në pes, gémpé së', ii mëssí húl. Fu

gémpé baaha a ? » 27 Martaa won tih : « Íi Yíkëe
! Mi gémpé biti daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy
Koope fa húmú wonu biti daa nay aye ëldúnë rë.
»

28 Filoon fi wonni yah, Martaa saañce dëegí
Mari koy-yaafi, mëddë'té rí won ɗi tih : «
Yëeddëhë acce, te ri won fu ac fu tiil ri. » 29 Kela'
Mari woni bah, ɗi yíppée koloh saañce téebílëhí
Yéesú. 30 Wahtii baa ɗeef Yéesú haalay gina
doom, ɗi húmú lís tígë tee'uu ɓani Martaa ra.
31 Yëwúɗɗë húmú faam fa na mësɗú Mari ra,
oluu wa Mari yíppée koloh na ɗúh faam fa, wa
ñeyute tala. Wa habuu biti ɗi saañ looy luuyin.
32 Laha' Mari tígë hom Yéesú níi ri otte ri ra, ɗi
yeɗɗohte kotta feey, won ɗi tih : « Fu homa
dee koon Yíkëe koy-yaaso' húléh. » 33 Ola' Yéesú
Mari na foŋ, ɓëewë ñéerúu a ri ra na fogu ɓal ra,
keeña ɗúmpé ces, afa kúnëhté, 34 ɗi meelte wa
won tih : « Ɗon ɗapuu ri dih ? » Ɓëewë wonu ri
tih : « Ɓahaa, aye fu ot. » 35 Yéesú yampe na looy.
36 Tígí daaha, yëwúɗɗë na wonu hanndal ki wa
tih : « Ëlí di húmú faha' ri ri kan ! » 37 Ndaa
lahte yi na wonu waa na tih : « Ɗi fa pay íllí
búumndë rë, ɗi mínéh kaa' Lasaar húl koon a ?
»

38 Keeñ Yéesú ɗúmëetté ces, ɗi lahte luuyin.
Luuya, kili kúnúu a la' gaan. 39 Ɗi won ɓëewë tih
: « Píníŋí la'a ! » Martaa koy-yaafi húlëhë won
ɗi tih : « Ɓúudé fë waɗtee yah Yíkëe, hente
waal iniil woteh, ɗi ee deh. » 40 Yéesú won ɗi
tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo
na raa, fay ot ndami Koope. » 41 Tígí daaha, la'a
píníŋúté, Yéesú ɓéyíɗté afi, yeelte sun-Koo won

tih : « Baap, mi na sím ɗë di yee taha' fu ɗaŋi
so' ra. 42 Mi yúhté biti wahtii ɗagaa mi ro ɓééɓ
fu tahiɗ so', ndaa fu ot mi won ɗi sun, ɓëewí yee
gíiwú së' yee ra daa tah, nda wa gém biti daa fu
wol so'. » 43 Woca' ri woni baa ra, ɗi ɓéyíɗté uni
sun won tih : « Lasaar, ɗúhé deh ! » 44 Lasaar
fa húmú húl rë ɗúhté, kotta, ya' ya a afa ɓééɓ
líiwúté boy. Yéesú won tígí daaha tih : « Nísí
boyya faana ɗon yeris ɗi tíl. »

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2)

45 Ow caak di yëwúɗɗë húmú faam Mari te
olute iña na paŋ Yéesú rë, gémúté ɗii na. 46 Ndaa
i ow waa na payute olute fariseŋŋa, ɓíllúté wë
iña paŋ ri ra. 47 Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya
a fariseŋŋa dëekúté ɓëy këemí gaani yëwúɗɗë
ɓééɓ, wonu tih : « Yen ay hene ɗíh ɓal ? Ɓëyí
bee ee paŋ kimtaanni caakke ra dé' ! 48 Yen
took yen olsee ri page iñyeh, ɓëewë ɓééɓ ay
gém ɗii na, te ɓëy Rom ay koloh ɗakaya' Faam
fi gaani Koope a heedi yen ! » 49 Lahte ɓëyí
hínú Kayif waa na, kíilí baaha ɗeef daa ri húmú
seeyohi gaana, won wa tih : « Yin íníh affon
! 50 Ɗon yíih biti ow yínë kut ñak ñíiní ndah
ɓëewë, daa gén biti heedi yëwúɗɗë ɓééɓ saŋku
a ? » 51 Yee won ɗi baa ra kolaay ɗii na nék.
Kíilí baaha, bi daa ri húmú seeyohi gaana, Koope
daa wonɗoh ri ɗaaha teeɓa'i biti Yéesú ay húlíɗ
heedi yëwúɗɗë. 52 Te ri ii teem húlídí yëwúɗɗë
doŋ, ɗi ay húllé koyyi Koope ɓééɓ, ɗi négírë' yee
hasluu ra, wa hen yínë.

53 Kola'te yiin fin fa, kélfë yí yëwúɗɗë habute
biti wa ay hap Yéesú húl. 54 Yii baa tahte ɗi
wocce haal filiɓ fi yëwúɗɗë. Ɗi kolohte saañce
waal luufa di gina na wonuu Efarayim ra, ɗi
hompe daaha a taalibe yi.
55 Leɓa' Paagi yëwúɗɗë rë, ow caak di ɓëy gina
koluute na suu ɓukutoh a sehi feeda Yerusalem.
56 Wa homu filiɓ Faam fi gaana na saamu Yéesú,
na meelantuu filiɓ fi wa wonu tih : « Ɗi ayoh
feeda aa ɗi ayoh neh ? Ɗon wonu yi na ? »
57 Kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa nahuute wonu
tih : « Ɓëyí yúh tígë hom ɗi ra, teeɓaa ri, ɗi
habu. »

12

Mari yíinté Yéesú laakkoloñ kot
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Marka 14.3-9)

1 Waal pëenë balaa feedi Paaga, Yéesú kolohte
saañce Betani, tígë dék Lasaar fa ɗi húmú
këlíɗ ɗí ɓúudé rë. 2 Laha' ri daaha ra, ɗi
pagirute ñam. Martaa daa na húmú norsa'
ñama. Lasaar húmú non ɓëewë ɓoku a Yéesú
loon ra. 3 Mari nampee ɓeɓ bútéel laakkoloñ,
yi yugusuu naarde kah-kah te kofeelte, bi mitte
genwal líitër, yíinté wë kotti Yéesú, na an waa
moos a fen fi. Faam fa ɓéeɓ líiwëlsë'té a ngedi
laakkoloña. 4 Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi
Yéesú, bee míllë' ríi yaay ra, won tígí daaha tih
: 5 « Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak koon
cadum fa yeru ñëkíɗɗë ë ? » 6 Yee won ɗi baa ra,
ɗi wonɗay ri ñëkíɗɗë dé' ! Biti ri lohoh te daa
ri yef keesi wa, ɗi núhë' në tílé sohle yi daa tah.
7 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Baale jaambura

afi ! Ɗi waay hacadi so' daa tah ɗi yef wa níi a
ɗeh. 8 Ñëkíɗ ii koloh filiɓ fon ; ndaa so' mi bee
mii hom filiɓ fon dee faraah. »

Caŋi yëwúɗɗë hawi Lasaar

9 I ow caak di yëwúɗɗë keluu wa biti Yéesú
ín Betani ra, wa suute dín fë. Af ɗi neh doŋ
daa kúɗ wë në, ndaa olaalohi Lasaar fa ɗi këlíɗ
ɗí ɓúudé rë. 10 Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya
habute biti Lasaar ay hawu húl ɓal, 11 ndah af ɗi
tahte yëwúɗ caak helute wa, gémúté Yéesú.

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40)

12 Kéy fín fë, ɓëewí caakka húmú ayu feedi
Paaga ra keluute biti Yéesú ee ac Yerusalem
ra. 13 Wa saamute soor-soor, ɗúhúté gina na
téebílúu rí, ɓéyrúté unni wa sun na njooɓu ri
wonu tih : « *Oosaanaa ! Koo-Yíkëe barkela
ɓëe' ɗi wol ri ra ! Koo barkela buuri Israyel !*
»✡ 14 Ɗeef Yéesú húmú saampe cúmbúr mbaam.
Ɗi yaagohte sun ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : 15 «
*Ngënë néekíñíi, ɗon fi ɓëy Siyoŋ ! Ëlí ! Buuron
ee ac ɗa, yaagoh cúmbúr.* »✡ 16 Filiɓ fi iñyaaha
ɓéeɓ, taalibe ya húmú yíih iti fi wa ; ndaa tílë'
níi Koope teeɓa'te ndami Yéesú rë, nuffi wa onte
wa biti yee húmú bíníyú Téerëe rë won sun fi, te
ri laha' ɗaaha. 17 Ɓëewë húmú a Yéesú na won
ɗi Lasaar ɗúh nuŋa këlíɗté rí ɓúudé rë, ɓíllúté
yee olu wa ra. 18 Ɗaaha, ow caak keluute biti
Yéesú paŋke kimtaani bah, wa ayute téebílëhí.

✡ **12:13** 12.13 Saame Kañaa ya 118.25-26 ✡ **12:15** 12.15 Saame Sakari 9.9

19 Tígí daaha, fariseŋŋa na wonantuu filiɓ fi wa
tih : « Yen míníh yin na ! Ɓëewë ɓéeɓ ñeyuu
tala ! »

Gerekka na saamu Yéesú rë

20 Ɓëewë ayu feeda Yerusalem jaamiyohi
Koope ra, lahte Gerekki húmú filiɓ fi wa. 21 Wa
leɓuute Fílíp fi ɓëy Betsaydaa fa hom Galile ra,
wonu ri tih : « Ɓahaa, fun fahuu oli Yéesú koon.
» 22 Fílíp payte wonte Anndere baaha, wa ɓéeɓ
ana ñéerúuté léhíní Yéesú. 23 Wonuu wa ri baa
ra, Yéesú won wa tih : « Wahtaa nay teeɓee
Koope ndami so' mi Koy-ɓëe' rë lahte. 24 Mee
ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele
kep biti ñíinë haaleh feey. Ndaa ñíinë haal feey
raa ay ɗúhíɗ pep caak. 25 Ti ɗaaha nen, ɓëyí
pokoh ñíiní ay rii ñak ; ndaa ɓëyí kaa' pokohi
ñíiní ëldúnë fi beh ay lah pesa na ɗúméh rë.
26 Ɓëyí hen súrgíi së' ñeya tal so' ; te tígí hom mi,
ɗi ay home na ɓal. Ɓëyí hen súrgíi së', Baaso' ay
rii ɓéyíɗ.

Woni Yéesú yii leŋke húlí

27 « Tígë homa' mi bee ra, af so' kúnëhté níi mi
yéeh yii wona mi ! Mbaa may wone Baaso' biti
sëmlë' së' wahtii coono fa na saañ mii pese bee
ra neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey
nék ! 28 Kon Baap, teeɓee ndamu ! » Tígí daaha,
un ɗofohte sun won tih : « Mi teeɓpe ɓëewë
ndami so' níi wocce, te may waa rii teeɓaat. »
29 Ɓëewë húmú daaha keluu una ra wonu tih :
« Yaa híníŋ ! » Lahte yi wonu tih : « Malaaka
daa won ɗii na ! » 30 Ndaa Yéesú won wa tih :
« Uni baa wonɗuy so', wonɗu ɗon ! 31 Wahtaa

waɗti aattiyuun ëldúnë rë lahte ; kélfëe hom afa
ra ay líkú leegi. 32 Te so', mi ɓéyrú mi paa' feey fa
sun raa, may héc ɓëewë ɓéeɓ soo na. » 33 Wonee
ke Yéesú bah, ɗi teeɓa' ɗee nay rii húlée rë.
34 Ɓëewë wonu ri tih : « Yee yoodu fun téeríi
kootii yen ra biti Buura Koo fal ri ra ay pese peso
faraah. Kon fu wona' biti Koy-ɓëe' ay keru sun
ɗíh ? Koy-ɓëe' fë wah ? » 35 Ɗi won wa tih : «
Niiña ee filiɓ fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tílí
niiña bee homa' ri ɗon na bee ra, toñeh ñúusë
beetti ron, ndah ɓëyí tíl ñúus yéeh tígë na saañ
ɗi ra. 36 Gémí niiña bee homa' ri filiɓ fon ɗa, nda
ɗon hen ɓëy niiña. »

Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi hécëhté, ɗapohte wa.

Kaa'a'i yëwúɗɗë gém

37 Kimtaanna paŋ Yéesú fíi ɓëewë rë ɓéeɓ,
taheh wa gém ɗí. 38 Yee húmú won yonente
Isayii ra laha'te ɗah. Ɗi húmú won tih :

« Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ?
Yíkëe, fu teeɓ ɓídí ya'u wah ? »✡

39 Isayii wonte yee tah ɓëewë míníh gém rë,
won tih :

40 *« Koope búumílté wë,*
súhílté keeñña wa,
toñeh wa ay ole,
keeñña wa ay kúnsée ndín
wa lof pesaɗ, mi pay wa yee homuu wa ra. »✡

41 Isayii húmú wona' Yéesú bín fë, ɗeef ɗi
séenté ndami. 42 Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ, kaa'eeh ow
caak di kélfë yí yëwúɗɗë gémúté Yéesú. Ndaa bi

✡ **12:38** 12.38 Saame Isayii 53.1 ✡ **12:40** 12.40 Saame Isayii 6.9-10

helu wa nuf fariseŋŋa na, wa kaañuy rii teeɓa'
toñeh wa ay líkú tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra, 43 ndah biti ow daa kaña wa, daa génël wë
biti Koope daa kaña wa.

Iña won Yéesú rë daa na aattiya'

44 Yéesú ɓéyíɗté uni won tih : « Ɓëyí gém soo
na, géméy soo na doŋ, ɗi gémpé ɓëe' wol so' ra
ɓal. 45 Ɓëyí ot so', ɗeef otte ɓëe' wol so' ra. 46 So'
mi ac ëldúnë hawaanri ɓëewë, nda ɓëyí gém soo
na dékéeh ñúusë. 47 Ɓëyí keloh woni so' te ri
ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac
sëmlë'í ɓëy ëldúnë ndaa daani wa neh. 48 Ɓëyí
fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iña won
mi ra nay rii aattiyee yiin nay túkkíyé ëldúnë
rë. 49 Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won,
Baaso' fa wol so' ra daa túuy së' won iña yëeddë'
mí rë. 50 Te mi yúhté biti yee túuyë' rí rë daa
na ona' pesa na ɗúméh rë. Ti ɗaaha nen, iña na
won mi ra, mi wona' wa ti di naha' so' wa Baaso'
nen. »

13

Hosi Yéesú kotti taalibe yi

1 Bisa míllë' balaa Paagi yëwúɗɗë rë lahte.
Yéesú yúhté biti wahtaa waɗ ɗii koloh ëldúnë,
ɗi ɗeefiɗ Boffi ra lahte. Ɗi mëssí faha' ɓëewée
ké rí nay rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teeɓpe
wa ɗee faha' ri wa níi tígí teem faha' ra.
2 Yéesú a taalibe yi homu reer, ɗeef Seytaanaa
ɓekke Yudaas koy Simoŋ Iskariyot nufa nay rii
yaayee Yéesú rë. 3 Yéesú yúhté biti Boffi tíkké
iña ɓéeɓ ya'i, ɗi yúhté biti ɓal ɗi kola' ɗii na

te ri ay nimile ɗii na. 4 Ɗaaha, ɗi kolohte
loona, nísső búubí, ɓeɓpe ndíimú moosaa pokke
kinohi, 5 antee ɓeɓ if, túmpé muluɓ, ñeete
taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosiɗ ɗi kotti
ɓéeɓ, ɗi moosiɗ ɗi wa a ndíimëe pok ɗi kinohi
ra.
6 Laha' ri Simoŋ Peer na ra, Peer won ɗi tih :
« Ɗo fi Yíkëe, fu hosiɗ so' kotti so' a ? » 7 Yéesú
won ɗi tih : « Fu yéeh iti fi yee na paŋ mi ra
doom, fay rii yúhé fayu. » 8 Peer won ɗi tih : «
Ɗamaay fu hosɗe so' kotti so' ! » Yéesú tahte won
ɗi tih : « Mi hosɗay ro kottu raa, ɗeef hanndal
ki yen ɗúmpé. » 9 Peer won ɗi tih : « Kon Yíkëe,
ngana teem kotti so' kut, lahe níi ya' yi so' a af
so' ɓal ! »
10 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëyí kola' ɓoohoh,
faana ɓéeɓ lante, sohlaay ɗi ɓoohlee*. Ɗon fi
yee ɗon ladute, ndaa ɗon ɓéeɓ daa ladu neh. »
11 Ɗeef Yéesú yúhté ɓëe' nay rii yaaye ra, daa
tah ɗi won biti wa ɓéeɓ daa ladu neh.
12 Hosa' Yéesú kotti taalibe yi níi wocce ra, ɗi
ɓekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won
tih : « Ɗon yúhú iti fi yee pagiɗ mi ron ra a
? 13 Ɗon dëekúu së' yëeddëh a Yíkëe, te ɗon
wonu kaah, mi ɗi. 14 Hém so' mi Yíkëen, so'
mi yëeddëhën, daa mi hos kotton raa, kon ɗon
warutee hosanta' kot hanndal kon ɓal. 15 Ɗon
ot mi pagiɗ ɗon yii bah, ɗeef mi faha' biti ɗon
pagee ri ɗaaha. 16 Mee ron won kaaf ka ra ee :
súrgë lukeh kélfíi gaan, ɓëe' wolu ra lukeh ɓëe'

---

* **13:10** 13.10 sohlaay ɗi ɓoohlee :Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : henay hosi kotta, sohlaay ɗi ɓoohlee.

wol ri ra gaan. 17 Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra,
ɗon ñee na raa, keeññon ay sos. 18 Mi wonaay
ɗon ɓéeɓ nék ! Mi yúh ɓëewë tanis mi ra. Ndaa
yee bíníyú Téerëe rë waɗti laha laho. Téerëe
won tih : *“Bëe' funi woruu mbúurúi së' rë, daa
míllë' hen kaa'ohi so'.”*✡ 19 Mi wonte ron baaha
abah balaa wahtaa lah. Hen ɗaa wahtaa lah raa,
ɗon ay gém biti daa mi✡. 20 Mee ron won kaaf
ka ra ee : ɓëyí tah ɓëyí daa mi wol ri a ya' ana,
ɗeef ɗi tah so' ; te ɓëyí tah so', ɗeef ɗi tah ɓëe'
wol so' ra. »

Bëe' nay yaaye Yéesú rë

(Saame Maccëe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkë 22.21-23)

21 Woca' Yéesú woni baa ra, afa kúnëhté pak,
ɗi won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee :
ow di ɗon na ay soo yaay. » 22 Taalibe ya yíih
ɓëe' na wona' Yéesú rë, wa na yeelantuu affi wa.
23 Ow di taalibe ya, kooji Yéesú, húmú hëbísí.
24 Tígí daaha, Simoŋ Peer paŋke yodaɗ, nahte
ri meel Yéesú ɓëe' na wona' ri ra. 25 Taalibee
sígímpé nuf Yéesú, meelte ri won tih : « Fu
wona' wa Yíkëe ? » 26 Yéesú loffe won tih : «
Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : ɓëe' nay
mi rii yere ra, ɗi ɓëyí baaha. » Tígí daaha, Yéesú
ɓeɓpe mbúurú, sooppe ri loona, yeɗte ri Yudaas
fi Simoŋ Iskariyot. 27 Yudaas na tah mbúurëe,
Seytaane na haal ri. Yéesú won ɗi tih : « Yee
nay fuu page ra, page ri gaaw ! » 28 Ow yínë sah
di wa fi taalibe ya húmú loona ra, yéeh yee faha'
rii won ɗa. 29 Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow

✡ **13:18** 13.18 Saame Kañaa ya 41.10 ✡ **13:19** 13.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

waa na habuu biti Yéesú nah ri pay saam iña nay
waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñëkíɗɗë
sarah. 30 Taha' Yudaas mbúurëe rë, ɗi yíppée
ɗúh ëssín. Wahtii baaha ɗeef Koo elekke.

Túuyë'í hasa

31 Ɗúhë' Yudaas ëssín ɗë, Yéesú won tih : «
Leegi Koope teeɓa' ndami so' mi Koy-ɓëe', mi
teeɓa' ndami ɗi fi Koope. 32 [Te mi teeɓa' ndami
Koope raa,] Koope ɓal ay teeɓa' ndami so', te
ri yuloh paŋi, maañlay. 33 Yee talla' mi hom
filiɓ fon ɗa gaanlay yaawe ! Ɗon ay soo saam,
ndaa cëe mí won ɗon yee won mi yëwúɗɗë rë
: ɗon míníh lah tígë në saañ mi ra. 34 Mee
ron yeɗ túuyë' has ɗa ee : lah fëhëntíi hanndal
kon. Di faha' mi ron, lah fëhëntíi ɗaaha hanndal
kon. 35 Ɗon fahanta' hanndal kon raa, tígí daaha
ɓëewë ɓéeɓ ay yúh biti ɗon taalibe yi so'. »

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí

*(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ;
Lúkkë 22.31-34)*

36 Filoon fi baaha, Simoŋ Peer meelte Yéesú
won tih : « Fu saañ di Yíkëe ? » Ɗi loffe Peer
won tih : « Tígë homu yen bee ra kep fu mínéh
ñee tal so' níi fu lah tígë na saañ mi ra, sehe níi
fayu, fay naa lah. » 37 Peer won ɗi tih : « Yíkëe, yi
tah mi mínéh ñee talu leegi ? Mi tahte ñagi ñíin
së' ndah ɗo ! » 38 Yéesú won ɗi tih : « Fu won
kaah biti fu tahte ñagi ñíinú ndah so' a ? Mee
roo won kaaf ka ra ee : añcaŋ, fiisiin ki paan,
fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

14

Yéesú daa waala yuliɗ Boffa na ra

[1] Yéesú antee won taalibe yi ɓéeɓ tih : « Affon
ɓanay kúnëh ! Gémí Koope, te ɗon gém së' ɓal !
[2] Faam Baaso' haŋke ; may pay mi waayiɗ ɗon
tígí nay ron home. Henay baa koon mi woneh
ron ɗi ! [3] Mi pay mi waayiɗ ɗon ɗi níi woc ɗaa,
may nimil mi kali ron. Hen ɗaaha raa, tígë nay
mii home ra, ɗon ay home na ɓal. [4] Ɗon yúhú
waala yuliɗ tígë na saañ mi ra. » [5] Toomaa won
ɗi tígí daaha tih : « Yíkëe, fun yíih tígë na saañ
fu ra, fun ay yúhée waala yuliɗ na ra ɗíh ? »
[6] Yéesú won ɗi tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf
ka, daa mi na ona' pesa. Ow mínéh pay Boffa na
te ñeyeh soo na. [7] Ɗon yúhú së' rëe kay, ɗon ay
yúh Baaso' ɓal ! Te dala'te woteh, ɗon yúhúté rí
te ɗon olute ri ! »
[8] Fílíp won ɗi tígí daaha tih : « Yíkëe, teeɓ fun
Boffa kut, fun sohluuy yin kay. » [9] Yéesú won ɗi
tih : « Fílíp, maaña maañ mi filiɓ fon ɗa ɓéeɓ
fu yéeh së' doom a ? Ɓëyí ot so', ɗeef otte Boffa
! Kon fu wona' biti mi teeɓ ɗon Boffa ɗíh ? [10] Fu
gémëy biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna
won mi ɗon ra ɓéeɓ, kolaay soo na, ɗi fi Boffa
hom soo na ra kay daa na paŋ légéyí. [11] Gémí
së' di yee wona' mi biti mee Baaso' na, te ri ee
soo na ra. Ɗon gémúy unna won mi ɗon yaa
raa, iña na paŋ mi ra waɗtee tah ɗon gém book
! [12] Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí gém së',
ɗi fi ɓëyí baa ɓal ay paŋ iña na paŋ mi ra. Ɗi
ay paŋ yi luk waa gaan sah, ndah mi saañ Boffa
na, [13] te yii ɗon ɗaŋ ɗi ɓéeɓ, ɗon ñeya' ri tii so',

may ron rii pagiɗ, nda so' mi Koy ka mi teeɓa'
ndami Boffa. 14 Yii ɗon ɗaŋ ɗi, ɗon ñeya' ri tii
so', may rii paŋ.

Gapa'i Yéesú Ruuh-Peseŋ

15 « Ɗon faha' so' raa, ɗon ay ñee iña na
túuy mí ɗon ɗa. 16 Ɗaaha raa, may ɗaŋ Baaso'
kom ɗon Dímlëh kay, bi ay home ɗon na faraah.
17 Daa ri Ruuha na teeɓ ɓëewë kaaf ka ra. Ɓëewë
feey fi bee míníh ríi haba' Dímlëh, ndah wa oluy
ri, wa yíih rí. Ɗon nék, ɗon yúhú rí ; ɗi ee filiɓ
fon te ri ay home ow fi ow ɗon na faraah. 18 Mii
ron yeɗɗa' baayu, may ayaat ɗon na. 19 Tasse
yutuuɗ fíi ɓëewë feey fi bee ii soo olil, ndaa ɗon
ay ot biti mee pes ɗa, te ɗon ɓal ɗon ay pes.
20 Bín fë rëe, ɗon ay yúh biti mee Baaso' na, ɗon
ewu soo na, te mi ee ɗon na. 21 Ɓëyí ham iña
na túuyë' mí rë afi te ri ñee na, ɗeef ɓëyí baa
faha'te so'. Ɓëyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so'
ɓal may rii faha' te may rii teekiroh. »

22 Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas
Iskariyot ra, won Yéesú tih : « Yíkëe, yi tah fay
teekiree fun, fii teekiroh ɓëewí kayya ? » 23 Yéesú
won ɗi tih : « Ɓëyí faha' so', ay ñee iña na won
mi ra ; Baaso' ay faha' ɓëyí baaha, te funi Baaso'
ay haal ɗii na, fun dék ɗii na. 24 Ɓëyí fahaay so',
na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu ɗon
maa won wa ra, kolaay soo na, wa kola' Baaso'
fa wol so' ra.

25 « Mi won ɗon iñyah bee homa' mi leeloon
bee ra. 26 Lahte Dímlëhí ee ac filoon fi so' ra, daa
ri Ruuh-Peseŋ fa nay wolee Baaso' di tii so' ra.
Ɗi nay ron yëeddé ɓéeɓ, ɗi nédís ɗon iña won

mi ron ra ɓéeɓ. 27 Mi saañ sayo, ndaa may ron
heliɗ jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii ron rii
hella' ti di na paguu ri ɓëy ëldúnë nen. Affon
ɓanay kúnëh, te ngënë tíití. 28 Ɗon keluute woni
so' ron biti mi saañ sayo ndaa may ayaat ɗon na
ra maan ? Ɗon faha' so' koon, saaña na saañ mi
Baaso' na ra, keeññon ay naa sose soso. Mi saañ
Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan ɗa. 29 Mi wonte
ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fë rëe,
ɗon gém. 30 Mii wonil caak a ɗon, ndah kélfíi
feey fi bee ee ac ɗa. Ɗi mínéh yin soo na, daa
may rii yeɗɗee yee nay lahe ra. 31 Yaaha ɓéeɓ,
nda ɓëewë yúh biti mi faha'te Baaso' te mi paga'
yee na nah ri so' ra. Këlíi yen saañ ! »

15

Yéesú daa tal béeñí kah-kah fa

1 Yéesú wonil tih : « Daa mi tal béeñí kah-kah
fa, te Baaso' daa na tooppitoh tal béeñë. 2 Ya'i
tokoh so' mi tal béeñë ɓéeɓ te límëy, Baaso' ay
rii lec. Ndaa bi na lím, ɗi ay rii yugus níi lan,
ɗi ɓaatti lím. 3 Ɗon fi yee nék, ɗon yugusute níi
ɗon ladute. Unna won mi ron ra daa yugus ɗon
níi ɗon madute ɗaa lan. 4 Kon pëkíi soo na ti di
poka' mi ɗon na nen. Ya' béeñí tokaay tala, ɓani
afi kep dín mínéh lím ; ti ɗaaha nen, ɗon a affon
kut ɗon míníh ɗúhíɗ njiriñ hém ɗon pokuuy soo
na.

5 « Daa mi tal béeñë, ɗon daa ya' ya. Ɓëyí
pokoh soo na, te mi pokoh ɗii na ay ɗúhíɗ njiriñ
mi gaante. Ɗon míníh paŋ yin ɗeefa ɗon pëkíih
soo na. 6 Ɓëyí pokaay soo na ay betu ti ya' béeñí
lecu leco, betute súhté nen ; ya' yi béeñí man ɗah

ay luuhu luuho, betu kíi wa tam. 7 Ɗon pokoh
soo na, te ɗon ham unni so' ɗon na raa, ɗëgí yii
neɓa' ron, ɗon ay rii liil. 8 Ndami Baaso' yúhúu
biti ɗon ɗúhíɗ njiriñ caak, ɗon teeɓa' biti ɗon
taalibe yi so'. 9 Di faha' so' Baaso', mi faha' ron
ɗaaha. Pésíi filiɓ faha'a faha' mi ron ra. 10 Di
ñeya' mi túuyë' yí Baaso', mi na pes filiɓ faha'a
faha' ɗi so' ra, ɗon ñee túuyë' yí së' rëe, ɗon ay
pesee ɗaaha filiɓ faha'a faha' mi ron ra.
11 « Ɗon ot mi won ɗon yii bah, mi faha'
biti sosi keeñ so' hom ɗon na, te sosi keeñon
mit sëk. 12 Túuyë'í së' daa ri beh : Di faha' mi
ron, lah fëhëntíi ɗaaha hanndal kon. 13 Lahay
ɓëyí faha'te ow níi luk ɓëyí tah yera'i ñíiní af
kooyyi. 14 Ɗon paŋ yii won mi ɗon raa, ɗeef ɗon
kooyyi so'. 15 Mii ron dëekíil súrgë, ndah súrgë
na yéeh yii paŋ kélfíi. Mi dëekë' rën kooy, ndah
mi teeɓpe ron iña kola' mi Baaso' na ra ɓéeɓ.
16 Ɗon neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa
mi fal ron, mi wolte ron, ɗon ɗúhíɗ njiriñ, njiriñ
mi na ɗúméh. Hen ɗaaha raa, yii ɗon ɗaŋ ɗi
ɓéeɓ, ɗon ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.
17 Filiɓ iñyaa ɓéeɓ, mi faha' woni ron biti lah
fëhëntíi hanndal kon.

Taalibe ya a ɓëewë feey fi beh

18 « Ɗon ot ɓëewë feey fi bee kaa' ron, yúhí
biti wa ɗéɓúu kaa' so'. 19 Ɗon nonun ɓëy feey
fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah ɗon nonu
waa na. Ndaa mi tanisse ron mi ɗúhíɗté rën waa
na, tahte ɗon nënlíh waa na. Yii baa daa tah wa
kaa' ron. 20 Nérsíi yee húmú won mi ron biti
súrgë lukeh kélfíi gaan ɗa. Ɓëewë moklute so'
raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so'

ra ay ñee wonnon ɓal.✡ 21 Yii wa paŋ ɗi ɗon
ɓéeɓ daa mi tah, ndah wa yíih ɓëe' wol so' ra.
22 Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin
wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígë homuu wa
bee ra kep, wa lahluy layaa. 23 Ɓëyí kaa' so',
ɗeef kaa'a'te Baaso' ɓal. 24 Hena biti mi pagay
kimtaanni ow kay mësëy wëe paŋ fíi wë koon, tin
wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni
so', wa anutee kaa' funi Baaso' ɓéeɓ. 25 Yee
bíníyú téerí̃i kootii wa ra laha'te ɗah. Bíníyúté
bitih : *“Yee kaa'uu wa so' ra lahay dalaa !”*✡
26 Dímlëhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeɓa'
kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee
Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedeyiɗ.
27 Te ɗon ɓal, ɗon ay soo seedeyiɗ ndah yen daa
húmú dalaana níi a ɗeh. »

16

1 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon ot mi won ɗon
yii bah, nda ɗon ɓanti sélít. 2 Yúhí biti ɗon ay
líkú ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra ; te ay
tíl níi sah, ɓëyí yahti ron bëem ay rii habee biti
jaamiyoh Koope. 3 Biti wa yíih Boffa te wa yíih
so' ɓal daa nay tahe wa paŋ yii baaha. 4 Mi won
ɗon yii baaha biti lah na bín fë rëe, ɗon nérsëh
yee húmú won mi ron ra. Biti mi mëssí hom
leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen
ñéerë' bín fë níi a ɗeh.

Pagaɗɗi Ruuh-Peseŋ

5 « Leegi mee saañ ɓëe' wol so' na ra, te ow
di ɗon na meelay so' tígë në saañ mi ra. 6 Yee

✡ **15:20** 15.20 Saame Maccëe 10.24 ✡ **15:25** 15.25 Saame Kañaa
ya 35.19 ; 69.5

won mi ɗon baa ra tahte keeññon ɗúmpé ces.
7 Añcaŋ, mi won ɗon kaah : biti mi saañ daa gén
ɗon na. Nagajek, mi saay raa, Dímlëhë waɗti ac
ɗon na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ ɗaa, may ron
ɗii wola'. 8 Te ri ac ɗaa, ɗi ay teeɓ ɓëy ëldúnë
biti wa homuy kaah di yii leŋke ɗee na oluu wa
bakaaɗ ɗa, ɗee na oluu wa júɓ ɗë, a ɗee na oluu
wa aattiya' ra : 9 wa homuy kaah di yii leŋke
bakaaɗ, ndah wa gémúy së' ; 10 di yii leŋke júɓ,
ndah mee saañ Baaso' na ra, te ɗon ii soo ollil
; 11 di yii leŋke aattiya', ndah kélfíi feey fi bee
daanute níi wocce.
12 « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa
tígë homuu yen bee ra kep wa ɗameh affon.
13 Ruuha na teeɓa' kaaf ki Koope ra ac ɗaa, ɗi
ay ɗon ñéyíɗ kaaf ka ɓéeɓ. Iña nay rii wone ra
ii kola' ɗii na, ɗi ay wone iña keloh ri ra, ɗi teeɓ
ɗon yii nay lahe. 14 Daa ri nay teeɓee ndami so',
ndah ɗi ay ɓeyee iña soo na, teeɓ ɗon wa. 15 Yii
Baaso' daa laha' ri ɓéeɓ, daa mi laha'. Daa tah
mi won ɗon biti Ruuha ay ɓeyee iña soo na, teeɓ
ɗon wa. »

Yee nay yíssíré súfúñ fë sos-keeñ ra

16 Yéesú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fíi
ɗon ii soo ot, tíkëh i waal ɗon an soo olaat. » 17 I
ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih
: « Ɗi faha' won yi biti tasse i waal yen ii rii ot,
tíkëh i waal raa yen an ɗii olaat ? Ɗi faha' won
yi biti ɓal ɗi saañ Boffa na ? » 18 Wa na wonaaluu
wonu tih : « I waal fi bah, ɗi faha' won yi na ?
Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! » 19 Yéesú
otte biti wa fahuu meeli, ɗi won wa tígí daaha
tih : « Yee wona' mi ron biti tasse i waal ɗon ii

soo ot, tíkëh i waal raa ɗon an soo olaat ra, ɗon
meelantuu baaha a ? 20 Mee ron won kaaf ka ra
ee : ɗon ay foŋ ɗon hawoh, ɗeefa ɓëy ëldúnë
homun sos-keeñ ; ɗon ay súfúñ lool, ndaa súfúñ
fë ay yíssëh sos-keeñ. 21 Loo ɓeleɓ ham raa na
misik ɗii na, ndah ɗeef lowa daa lah ; ɗi múc
ɗëe nék, ɗi hal misiga keeña sos níi sos, ndah ɗi
kúɗté koy ëldúnë. 22 Ɗon ɓal, tígë homuu ɗon
bee ra, ɗon homuu misik a súfúñ ; ndaa may ron
olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon
sos. 23 Bín fë rëe, ɗon ii soo meellil yin. Mee ron
won kaaf ka ra ee : yii ɗon ɗaŋ ɗi ɓéeɓ, ɗon
ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. 24 Níi a ɗeh,
ɗon ñeyuy tii so' ɗon ɗagute yin. Mantee ɗëgí,
ɗon ay liil ; ɗaaha, keeññon ay sos dotooy. »

25 Yéesú antee tík won tih : « Iña won mi ron
yaa ra ɓéeɓ, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fíi
rë nék mii ron wonliil ɗaaha, may ron wonee
iñi Baaso' ɓëñéet. 26 Bín fë rëe, ɗon ay ñee'ee
tii so' ɗon ɗaŋ Boffa. Mi wonay ron biti may ron
ɗagire ɗii na, ɗon daa nay ɗagire affon. 27 Ɗi
fi Boffa faha'te ron ndah ɗon fahuute so', te ɗon
gémúté biti daa ri wol so'. 28 Mi kola' Boffa na mi
acce ëldúnë. Leegi may koloh ëldúnë, mi nimil
Boffa na. » 29 Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih :
« Ɗi ɗeh ! Fu wonte wonni lante te fu ñeyaay
léeh. 30 Biti fu yúh ɓéeɓ te sohlaay ow meelle
ro yin, haalte affi fun leegi, daa tah fun gém biti
fu kola' Koope na. » 31 Yéesú won wa tih : «
Ɗon wonu kaah biti ɗon gémúté leegi a ? 32 A' !
Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce,
wahtaa nay ron hasluu ra, ow fi ow ɗon na ɓéeɓ
nimil faam wa, ɗon hel so' njunduŋ ! Añcaŋ, mi

homay a af so' njunuŋ kat, ndah Baaso' ee hëbís
së' ! 33 Ɗon ot mi won ɗon iñyah, nda ɗon pokoh
soo na, ɗon lah jaamma. Ɗon ay mok ëldúnë nék
! Ndaa lah hëbí híin, mi ɓaŋke nguur ki ëldúnë
! »

17

Dagiri Yéesú taalibe yi

1 Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi ɓéyíɗté
afi sun won tih : « Baap, wahtaa lahte : teeɓee
ndami so' mi Koohu, nda mi mín teeɓa' ndamu
ɓal. 2 Fu onte so' sañ-sañ sun fi ɓëewë ɓéeɓ, nda
mi mín on ɓëewë déŋéen fú së' rë ɓéeɓ pesa
na ɗúméh rë. 3 Pesa na ɗúméh rë nék, toka'
níil yúhí ɗo fi Koope fi kah-kah fa yínë kut ɗa,
a yúhí so' mi Yéesú-Kiristaa fa wol fu ra. 4 Mi
paŋke légéyë nah fu so' ra, mi teeɓa'te ndamu
feey fa. 5 Baap, kon leegi on so' ndam hëbísú,
ndama húmú laha' mi ɗoo na, na lahay ëldúnë
doom ra.
6 « Ɓëewë ɓeɓ fu ëldúnë fu déŋéenté së' wë
rë, mi teeɓpe wa daa fu wah. Daa fu laha' wa,
fu déŋéenté së' wë, wa ñeyute wonu. 7 Leegi,
wa yúhúté biti iña on fu so' ra ɓéeɓ kola' ɗoo
na. 8 Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa
tahute wa. Wa yúhúté biti mi kola' ɗoo na kah-
kah, wa gémúté biti daa fu wol so'. 9 Af wa daa
tah mi na ɗaŋ ɗo. Mi ɗagiray ɓëewë feey fi
beh, mi ɗagiɗ ɓëewë déŋéen fú së' rë, ndah wa
yuu. 10 Yii lah mi ɓéeɓ daa fu laha', te yii lah
fu ɓéeɓ daa mi laha' ; te ndami so' feeñce waa
na. 11 Tasse yutuuɗ mii homil ëldúnë ; mi yuloh
ɗoo na, ndaa wa fi yeh, wa lísú ëldúnë. Baap,

ɗo fa sela ra, níirée wë tii gaanu, bee on fu so' ra,
nda di lígínúu yen ana yen henute yínë, wa hen
yínë ɗaaha. 12 Homa' mi a wa ra, mi húmú níirë'
wë a tii gaanu, bee on fu so' ra. Mi níiɗté wë, te
ow múuyëy waa na, henay ɓëe' waɗti múuy ɗë,
nda yee won Téerëe rë lah.

13 « Bi leegi mi yuloh ɗoo na, mi won wa iñyah
bee lís mí ëldúnë bee ra, nda sosi keeña laha'
mi ra hom waa na, keeññi wa sos dotooy. 14 Mi
léhínté wë yee won fu so' ra, ɓëy ëldúnë anutee
waa kaa', ndah wa nëníh ɓëy ëldúnë ti so' nen.
15 Mi ɗaŋ ɗo biti fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa
biti fu këlíɗ wë ëldúnë neh. 16 Wa nëníh ëldúnë
ti so' nen. 17 Ɓukutee wa kaaf ka, wa hen yuu
; wonu daa kaaf ka. 18 Mi wolte wa ëldúnë ti di
wola' fu so' ëldúnë nen. 19 Af wa tahte mi jébëlté
rë af so' mi hente buu, nda wa ɓukutoh kaaf ka
raa, wa hen yuu ɓal.

20 « Mi ɗagiɗ wa neh doŋ, ndaa a ɓëewë nay
soo gémé filoon fe ndah iña nay wone wa fi yee
sun fi so' ra. 21 Baap, mi ɗaŋ ɗo biti wa ɓéeɓ
hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe ɗoo na,
wa ɓal homuun yen na ɗaaha. Hen ɗaaha raa,
ɓëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so'. 22 Ndama
on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti
di henuu yen yínë nen, 23 mi hom waa na, fu
hom soo na, wa ɓéeɓ bok hen yínë. Hen ɗaaha
raa, ɓëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so', te fu
faha'te wa ti di faha' fu so' nen. 24 Baap, tígë na
saañ mi ra, mi faha'te biti ɓëewë déŋéen fú së' rë
hom na ɓal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah
fu maañcee soo faha' balaa ëldúnë saku. 25 Te
Baap, ɗo fa júɓ ɗë, ɓëy ëldúnë yíih rë, ndaa mi

yúh rë, te ɓëewée ke so' yee yúhúté biti daa fu
wol so'. 26 Mi teeɓpe wa níi wa yúhúté daa fu
wah, te may waa rii ɓaatti teeɓ, nda faha'a faha'
fu so' ra hom waa na, te so' ɓal mi hom waa na.
»

18

Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ;
Lúkkë 22.47-53)
1 Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi kolohte
dah ɓani taalibe yi húusúté húlbí Sedoroŋ,
haalute meey daaha. 2 Ɗi fi Yudaas fa nay rii
yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéesú a taalibe
yi na húmú nëfíh daaha. 3 Ɗi kúɗté goomal
soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi
yéŋké biti kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa daa
yeru ri wa. Wa ayute, kúrëelúuté i lampa, kocom
hawaanaa a ganaay. 4 Bi yúh Yéesú iña nay rii
kate ra ɓéeɓ, ɗi leɓohte wa won wa tih : « Ɗon
saamu wah ? » 5 Wa tahute wonu ri tih : « Fun
saamu Yéesú fí ɓëy Nasaret. » Ɗi won wa tih : «
Daa mi ! » Yaaha ɓéeɓ, ɗeef Yudaas fa na saañ
ɗii yaaye ra húmú filiɓ fi wa. 6 Yéesú na won
wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute
feey. 7 Yéesú meelaatte wa won tih : « Ɗon
saamu wah ? » Wa wonu ri tih : « Fun saamu
Yéesú fí ɓëy Nasaret. » 8 Ɗi wonaat wa tih : «
Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Ɗon saamun
so' kut ɗaa, yéɗɗí ɓëewí yee saañ. » 9 Yee húmú
won Yéesú rë laha'te ɗah. Ɗi húmú won tih : «
Baap, mi ñakay ow yínë sah di ɓëewë déŋéen
fú së' rë. » 10 Deef Simoŋ Peer kúɗté jépíl. Ɗi
yíppée ríi fúul, paaŋke ri súrgíi seeyohi gaana,

lecce nufi ñamaa fa. Súrgëe nufa lecu ra hínú
Malkus. 11 Yéesú won Peer tígí daaha tih : «
Nimilire jépílú mbari ! Gulii coono fa yeɗ so'
Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

Kúrí Yéesú fíi Haan

(Saame Maccëe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54)

12 Soldaarra a kélfíi wë, a wohoh yi Faam fi
gaani Koope habute Yéesú tígí daaha, pokalsuute
ri a níh. 13 Wa ɗéɓúu ríi kúɗ faam Haan. Haan
daa pacool Kayif fa húmú seeyohi gaana kíilí
baaha ra. 14 Ɗi fi Kayif daa húmú won yëwúɗɗë
biti ow yínë kut ñak ñíiní ndah ɓëewë daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéesú

(Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57)

15 Na kúrú wë Yéesú faam seeyohi gaana ra,
Simoŋ Peer a ow kay di taalibe ya ñeyute tala.
Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte ɗi fi
taalibee a Yéesú daa hëeltú filiɓ faam fa. 16 Ndaa
Peer húmú ëssín, hëbís ílë. Tígí daaha, taalibee
koon ɗúhté, wonte a ɓelaa na woh ílë rë, ɓekke
Peer filiɓ. 17 Ɓelaa won Peer tih : « Ɗo fi bee
ɓal, fu noneh taalibe yi ɓëyí bee nagajek a ? »
Peer won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »

18 Bi húmú sos Koo, súrgë yë a wohoh ya
këɗɗúté kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na
yoonndoh ɓal.

Yéesú fíi Haan

(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71)

[19] Seeyohi gaana* yampe na meel Yéesú yii
leŋke taalibe yi na a yee na yëeddë' rí rë.
[20] Yéesú won ɗi tih : « Iña won mi ra, mi wona'
wa sun ɓëewë ɓéeɓ na keluu. So' mi mëssí
yëeddë' filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra
a filiɓ Faam fi gaani Koope, te yëwúɗɗë ɓéeɓ
tee'uu na ; mi wonay yin las ! [21] Ngana meel so'
! Iña won mi ra, meele wa ɓëewë síkírúu së' rë.
Wa yúhú iña won mi ra. » [22] Wona' Yéesú woni
bah, lahte wohohi húmú në, fúuɗté rí mbey,
won tih : « Fay lofee seeyohi gaana ɗaaha a
? » [23] Yéesú won ɗi tih : « Woni so' ñeyay waal
raa, teeɓ so' tígë héllë' mí rë, ndaa hena biti mi
wona kaah raa, ɗeef fu laɓa' so' yih ? » [24] Tígí
daaha, Haan yeñce Yéesú faam Kayif seeyohi
gaana, ɗeef Yéesú lís pokki.

Peer taasiilte yúhí Yéesú

(Saame Maccëe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

[25] Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ, Simoŋ Peer hompe na
yoonndoh rek. Lahte ɓëyí won ɗi tih : « Ɗo fi
bee ɓal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer
taasa'te won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »
[26] Filoon fi baaha, ow di súrgë yí seeyohi gaana,
mboko mi ɓëe' Peer lec nufa ra, won ɗi tih : «
Mi ot ɗo fi bee a ɗi filiɓ meeya neh nagajek a ?
» [27] Taasa' Peer waali yínée, paan yíppée fiisoh.

---

* **18:19** 18.19 Seeyohi gaana na wonuu dee ra, ɗi Haan. Bín fë nagajek ɗeef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssée hen seeyoh gaan te daa ri pacool Kayif, ɓëewë húmú dëekúu rí seeyoh gaan.

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Maccëe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

28 Yéesú ɓeyute faam Kayif daaha, kúrúté faam
gëernëer ɓaabin cúɓ. Ndaa lahuu wa ra, wa
haaluy filiɓ, wa kaa'uu biti wa ay sobeye nda wa
mín ñam ñami feedi Paaga. 29 Tígí daaha, Pilaat
ɗeefiɗte wa won wa tih : « Ɗon wonu ti ɓëyí bee
paŋ yih ? » 30 Wa lofute ri wonu tih : « Ɗi henay
ow ɓos koon fun këmí rë rí ! » 31 Pilaat won wa
tih : « Ɗon fi yaa ɓéyí rí, ɗon ñee yee won kootii
ron ra ɗon aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun
lahuy sañ-sañi tíkúun fun húl sun ow, fun hap
ri. » 32 Yee húmú won Yéesú rë laha'te ɗah sun
fi ɗee nay rii húlée rë.

33 Tígí daaha, Pilaat nimilte filiɓ faam fa,
dëekrëhté Yéesú meelte ri won tih : « Daa fu
buuri yëwúɗɗë ë ? » 34 Yéesú won ɗi tih : « Woni
baa kola' ɗoo na mbée ow daa won ɗo baaha sun
fi so' ? » 35 Pilaat tahte won tih : « Maa mi yëwúɗ
ë ? Ɓëy heedon a kélfë yí seeyoh yon daa komu
so' ro ! Kon fu paŋ yih ? » 36 Yéesú loffe ri won tih
: « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur
ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgë yí
së' ay soo haa'iɗ níi mi yëeyíh yëwúɗɗë ; ëe-ëe',
nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. » 37 Pilaat
won ɗi tih : « Kon fu buur a ? » Yéesú won ɗi
tih : « Fu wonte ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa
tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi
beh. Te ɓëyí hom kaaf ka ɓéeɓ, helte nuf iña na
won mi ra. » 38 Pilaat won ɗi tih : « Úh ! Yi daa
kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat ɗúhëetté ëssín
ɗeefiɗte yëwúɗɗë, won wa tih : « So' mi olay

yii mín tíkú sun fi ɓëyí beh, 39 te ɗon ɓaahuu biti
lahaa Paak ɓéeɓ, mi ɗúhríɗ ɗon ow yínë kasu.
Ɗon fahuuy biti mi yessiɗ ɗon buuri yëwúɗɗë ë
? » 40 Tígí daaha, wa ɓéyrúté unni wa sun wonu
tih : « Ëe-ëe' ! Ɗi neh ! Ɗúhríɗ fun Barabaas. »
Ɗeef ɗi fi Barabaas fa banndi.

19

1 Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúuɗɗëhí
Yéesú laraw. 2 Soldaarra ɓeyute ñap yugusute
baane, ɓekute ri af Yéesú, tíkúté paltu luum sun
fi, 3 leɓuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri
yëwúɗɗë ! » Wa na anuu rii fúuɗsë' mbey.

4 Pilaat ɗúhëetté yëwúɗɗë në, won wa tih : «
Cëe mi ac mi komɗoh ron ri ëssë, nda ɗon yúh
biti mi olay yii mín tíkú sun fi ɓëyí beh. » 5 Tígí
daaha, Yéesú ɗúhté, ɓani baanii yëlbí a paltii
luumi. Pilaat won ɓëewë tih : « Ɓëe' abah ! »
6 Kélfë yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéesú,
wa ɓéyrúté unni wa sun na wonu tih : « Daaye
ri kurwah ɓal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won
wa tih : « Ɓéyí rí ɗon daayiɗ ɗi affon. So' mi
olay yii mín tíkú sun fi. » 7 Yëwúɗɗë wonu Pilaat
tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te ri
wonte biti ɗi Koy Koope. Kon ɗi waɗti hawun
húl ! »
8 Kela' Pilaat woni bah, ɗi ɓaattee tíit. 9 Ɗi
haalaatte faam, meelte Yéesú won ɗi tih : « Fu
ɗúhë' dih ? » Yéesú hente tiɗ, lofay ri. 10 Tígí
daaha, Pilaat won ɗi tih : « Fii soo tiil a ? Fu yéeh
biti mi mín ɗëe yeris te mi mín ɗëe daayɗoh
kurwah a ? » 11 Yéesú won ɗi tih : « Fu mínéh
yin yínë sah sun fi so', henay yee yeɗ ɗo Koope

fa sun ɗa. Yii baa daa tah bakaadi ɓëe' yeñ so'
ɗoo na ra luk buu gaan. »
12 Pilaat kola' daaha na saam ɗee nay rii
yeɗɗee Yéesú rë. Ndaa yëwúɗɗë ɓéyrúté unni
wa wonu tih : « Fu yeris ɓëyí bee ɗeef fu
ñéerëey a Sesaar*. Ɓëyí tík afi buur, ɗeef haa'
Sesaar. » 13 Kela' Pilaat unni yah, ɗi ɗúhíɗté
Yéesú fëel, antee took ñaana na aattiyuu, hom
ëssë dérúu a la', na wonuu yëwúɗɗë Gabataa ra.
14 Yiin fi baaha, tee'a' a bisa míllë' waaji Paagi
yëwúɗɗë, bee laha' na' leelu af ra. Pilaat won
wa tígí daaha tih : « Buuron abah ! » 15 Ndaa wa
ɓéyrúté unni wa na wonu tih : « Ɗi húlë ɓal !
Ɗi húlë ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih
: « May daaye buuron kurwah nam a ? » Kélfë
yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun
lahuy buur kay. »
16 Tígí daaha, Pilaat yeɗɗa'te wa Yéesú, wa
daaye ri kurwah.

Daaji Yéesú kurwah

(Saame Maccëe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43)

Soldaarra yípútée ham Yéesú. 17 Ɗi fi Yéesú
daa enoh kurwahi, wa ɗúhúté gina, yullute tígë
në wonuu « Këeŋ-af » ra. Tígí daaha wonuu «
Golgotaa » di ébrë. 18 Lahuu wa ra, soldaarra
daayute Yéesú kurwaha. Wa daayaaluute ow
ana kay kurwah : ɓëyí yínëe paa'te Yéesú ya'
ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu, Yéesú hompe
leelaa.

* **19:12** 19.12 Sesaar :Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha.

19 Pilaat naha'te bíníi a tíkrëhí unni yee sun
fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéesú
fí ɓëy Nasaret, buuri yëwúɗɗë. » 20 Bi wulay
tígë daayuu Yéesú rë gina, te unna bíníyú ébrë,
lateñ a gerek, ow caak olute, yúhúté yee bíníyú
rë. 21 Yee bíníyú baa ra neɓaay kélfë yí seeyoh
ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray
bíní "buuri yëwúɗɗë" koon. Fu waɗti bíníyë
biti "ɓëyí bee won ti daa ri buuri yëwúɗɗë". »
22 Pilaat won wa tih : « Yee bíní mí rë, mi bínité
rí níi wocce. »
23 Daayuu soldaarra Yéesú níi wocce ra, wa
ɓeyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndal ki
wa. Wa anutee ɓeɓ búubée ké rí teru sun níi
feey te lahay ɗíis ɗë, 24 wonu tih : « Génë biti yen
ɗarun ri ɗaro raa, yen púlúf rí yen ot ɓëe' nay
rii lahee ra. » Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te
ɗah. Téerëe húmú won tih : « *Wa woruute yéré*
yí së', púlúfúté búubí së'. »✡ Ɗee bíníyúu rí ɗaa
ra, soldaarra paguu ri ɗaaha kep. 25 Yaafi Yéesú
húmú caŋ hëbís kurwaha ɓani koy-yaafa ɓeleɓ,
a Mari ɓeleɓ Kolopas, a Mari fi ɓëy Makdalaa.
26 Yéesú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra
hompe hëbísí, ɗi won tih : « Yaa ow, koohu
abah. » 27 Ɗi won taalibee tih : « Yaafu abah. »
Kola'te baaha, taalibee ɓeɓpe yaafi Yéesú yeffe
ri faami.

Húlí Yéesú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49)

28 Nda yee won Téerëe rë lah, filoon fi baaha,
bi yúh Yéesú biti iña ɓéeɓ púlgísë'té leegi, ɗi

✡ **19:24** 19.24 Saame Kañaa ya 22.19

won tih : « Mi sifirohte. » 29 Ɗeef lahte yaadi
líiffé bineegar húmú hatinni yaaha. Soldaarra
yípútée ɓeɓ líil soopute ri bineegar, pokute ri
ya' isop, yullute ri ɓúk Yéesú na fahuu hënndí.
30 Ɗíkísë' Yéesú bineegara, ɗi won tih : « Iña
ɓéeɓ púlgísë'té. » Ɗi sígímpé, yeɗɗohte lússé.

Yéesú tawute juun araal

31 Wahtu yi yaaha, ɗeef bisa na hílsúu
yëwúɗɗë rë ee saañ dale ra. Kélfë yí yëwúɗɗë
fahuuy biti ɓúudé hom sun kurwah bis hílsëe,
ɓaatte biti bisi hílsíi bee bis gaan. Tígí daaha,
wa payute Pilaat na, wonute ri biti ɗi naha'
korsa'i kotti ɓëewë daayu ra†, ɓúudé yë këllú
tígë. 32 Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute
ɓëewë daayu a Yéesú rë, korsuute kotti bee ɗéɓ
ɗë, ñeyute ana fa na, korsuute kotta. 33 Ɗi fi
Yéesú nék, lahuu soldaarra ɗii na olute biti ɗi
húlté níi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta.
34 Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal,
ñif a muluɓ yíppée nëe ɗúh.

35 Ɓëe' ɓílíɗ iñyee ra tíkké íllí në ngëey, te iña
won ɗi ra laha' ɗaaha. Ɗi a faanaŋ fi yúhté biti
iña laha' ɗaaha. Ɗon ot ɗi won iñyeh, nda ɗon
gém ɗon ɓal. 36 Iñyaa ɓéeɓ laha'te ɗah, nda yee
bíníyú Téerëe rë lah. Bíníyúté Téerëe bitih : «
Yuh yínë sah ii kon faana. »✡ 37 Bíníyúté biti ɓal
: « *Wa ay yíiɗ ɓëe' wa jabu ri ra.* »✡

---

† **19:31** 19.31 Bín fë, ɓëewë húmú daay ow kurwah wa faha' biti ɓëe' yíppí húl rëe, wa húmú korsuu kotti ɓëe' korsoo. ✡ **19:36** 19.36 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 12.46 ; Kíní ɓëy Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21 ✡ **19:37** 19.37 Saame Sakari 12.10

Haji Yéesú
(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56)

38 Filoon fi baaha, lahte ɓëyí hínú Suseef dék
Arimate, payte Pilaat na, meelte ri ɓúudé fí
Yéesú. Ɗi non taalibe yi Yéesú ndaa bi húmú
neeh ri kélfë yí yëwúɗɗë, ɗi húmú teekiraay
baaha. Pilaat tahiɗte ri, Suseef payte ɓeɓpe
ɓúudé fë. 39 Tígí daaha, Nikodem ɓal acce
habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mëssée pay
yérí Yéesú elek.) Wa kúrúté laakkoloñi yugusuu
míirí boolluu a barbosaa, yi waɗtee mit kílë
sabay éeyë. 40 Wa ɓeyute ɓúudé fí Yéesú, na
líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di ɓaahuu
ri yëwúɗɗë nen biti wa yahti hac ɓúudé. 41 Tígë
daayuu Yéesú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki
ow mësúy nëe hacu húmú në. 42 Bi na saañ dale
bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë te kolom ka wulay
daaha, wa ɗapute ɓúudé fí Yéesú në.

20

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Maccëe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkë 24.1-12)

1 Hagadi dímëesë, Mari fi ɓëy Makdalaa kolo-
hte saañce tígë hacuu Yéesú rë. Laha' ri ra,
ɗi ɗeef la'a húmú ɓúk luuya ra éccírúté. 2 Ɗi
yíppée múkë Simoŋ Peer na a taalibii yínëe
Yéesú kooya' ri ra, won wa tih : « Ɓúudé fí Yíkëe
ɓeyute nuŋa, te fun yíih tígë kúrú rí rë. »

3 Tígí daaha, Peer a taalibii yínëe koluute na
suu luuyin. 4 Wa húmú múkëyú múkëyë na suu
wa ra. Bi luk taalibii yínëe Peer gaaw, ɗi ɗéɓpé

rí luuya. 5 Laha' ri ra, ɗi yérëntëhté otte boyya
filiɓ, ndaa ri haalay. 6 Simoŋ Peer laha' daaha,
haalte na yeel boyya. 7 Boya húmú af Yéesú rë
homay a boyyi kayya ; ɗi túlúñú túlúñë, hompe
kay. 8 Taalibii yínëe ɗéɓpí lah ra haala' daaha
otte boyya, gémpé biti Yéesú kolohte. 9 Yúhí biti
níi a baaha, ɗeef taalibe ya yíih yee faha' won
Téerëe rë doom, biti Yéesú waɗtee koloh ɓúudé.
10 Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

Feeñiyohi Yéesú Mari fi ɓëy Makdalaa (Saame Maccëe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)

11 Ɗi fi Mari, nimila' ri ra, hom fëel fí luuya
na looy. Ɗi hom looya yérëntëhté filiɓ, 12 otte
malaaka ana yi ɓekuu búuɓ naa', tookute tígë
húmú fëndú ɓúudé fí Yéesú rë, bee hompe hatna
húmú afa ra, yínëe hompe hatna húmú paa'
kotta ra. 13 Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow
? » Ɗi won wa tih : « Ɓúudé fí Yíkíi së' ɓeyute,
te mi yéeh tígë kúrú rí rë. »

14 Ɗi hom woni yii baa na heeltoh, ɗi otte ow
caŋke hëbísí ndaa ri yéeh ɓëe', ɗeef yaa Yéesú.
15 Yéesú won ɗi tih : « Fu looy yi yaa ow ?
Fu saam wah ? » Bi haba' Mari biti yaa wohohi
meeya, ɗi won ɓëe' tih : « Ɓahaa, daa fu kúrë
rí rëe, won so' tígë ɗap fu ri ra, mi kale ri. »
16 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Mari ! » Ɗi
yíssëhté Yéesú në, won tih : « Rabbuni ! » (daa
ri yëeddëh di ébrë). 17 Yéesú won ɗi tih : «
Ngana ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na
doom. Tílé fu won koy-yaayyi so' biti mi hom
kotti saañi Baaso' na daa Boffon ɗa, Koope fi so'
na daa Koope fon ɗa. » 18 Mari fi ɓëy Makdalaa

yíppée saañ, wonte taalibe ya biti ɗi otte Yíkëe,
léhínté wë yee won ɗi ra.

Feeñiyohi Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49)

[19] Sosaɗ na'i dímëesí baaha, bi ɗeef taalibe
ya kaañuy kélfë yí yëwúɗɗë, wa téẏúuté faam.
Yéesú acce hente bereeh leelii wa, won wa tih : «
Cëlíirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! » [20] Wona' ri wa
iñẏaa ra, ɗi teeɓpe wa ya' yi a hatni yíníi araali.
Keeññi taalibe ya sos soso níi ola olu wa Yíkëe
rë. [21] Yéesú wonaat wa tih : « Cëlíirí yaawe !
Hëmíi jaamma ! Di wola' so' Baaso', so' mi wola'
ron ɗaaha. » [22] Kola' ri woni baa ra, ɗi ëffé sun
fi wa, won wa tih : « Tëhí Ruuh-Peseŋ ! [23] Ɓëyí
ɗon baal ri bakaaɗɗi, ɗeef Koope baalte ri. Ɓëyí
ɗon habiɗ ɗi bakaaɗɗi, ɗeef Koope habiɗte ri
wa. »

Feeñiyohi Yéesú Toomaa

[24] Toomaa fa na dëekúu Síisë rë non taalibe yi
sabboo a ana ya, ɗeefaay na ac Yéesú rë. [25] Aya'
ri taalibe yi kayya wonute ri biti wa olute Yíkëe
rë, ɗi won wa tih : « Hém so' mi olay daaẏiitti
pontu ya ya' ya, hém so' mi ɓekay kun so' ílíẏẏë
daaẏuu ri faana ra, te mi ɓekay ya' so' lafi araali,
mii mëssí gém biti ɗi kolohte ɓúudé. »

[26] Nimila' bisi baa ɗeef taalibe yi Yéesú
téẏëetúté faam fa, Toomaa hompe a wa ra, Yéesú
acce hente bereeh waa na won tih : « Cëlíirí
yaawe ! Hëmíi jaamma ! » [27] Ɗi antee won
Toomaa tih : « Ɓeke kunu nuŋŋi ya' yi so' fu
olsoh ; ɓeke ya'u araal so'. Yeɗɗe lah nuf ana,

fu gém ! » 28 Toomaa won ɗi tih : « Daa fu Yíkíi
së', daa fu Koope fi so' ! » 29 Yéesú won ɗi tih : «
Biti fu otte so' daa tah fu gém ë ? Ɓëyí gém së'
te olay so', lahte sos-keeñ. »

Yee tah téeríi bee koloh ra

30 Yéesú paŋke kimtaan kay caak fíi taalibe yi,
yi yéŋké biti ɓíllúy téeríi beh. 31 Yee filiɓ téeríi
bee nék, ɓíllú biti ɗon gém biti Yéesú daa Buura
Koo fal ri ra, Koy Koope. Te ɗon gém ɗii na raa,
ɗon ay pes ndah ɗi.

21

Kimtaani mbaala líif jén ɗë

1 Filoon fi baaha, Yéesú feeñiyaatte taalibe
yi ɓúk laahi Tiberiyat*. Ɗi feeñiya' wa ɗeh :
2 Simoŋ Peer a Toomaa fa na dëekúu Síisë rë daa
húmú, a Natanayel fi ɓëy Kanaa di Galile, a koyyi
Sebede, a taalibe yi Yéesú ana kay. 3 Simoŋ Peer
won wa tih : « Mee saañ seeɓ ɗa. » Wa wonu
ri tih : « Caa fun ñéerë' a ro fun ɓal. » Tígí
daaha, wa ñéerúuté haalute gaala. Ndaa elgi
baaha ɓéeɓ wa habuy yin.
4 Yíilë' Koo ra, Yéesú acce caŋke ɓúk laaha,
ndaa taalibe ya yíihsíih rí. 5 Di won taalibe ya
tih : « Ɗon habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri
tih : « Fun habuy yin. » 6 Ɗi won wa tih : « Yéesí
mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, ɗon ay
ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala
hampe jén, líif líifë níi wa míníh ríi ɗúhíɗ mulaa.
7 Ow di taalibe ya, kooji Yéesú, won Peer tih :

---

* **21:1** 21.1 laahi Tiberiyat :non tii ya na dëekúu laahi Galile ra.

« Yaa Yíkëe ! » Kela' Simoŋ Peer uni bah, ɗi
yíppée ɓekoh búubée ké rí húmú nís ɗí na seeɓ
ɗi ra, yíppée haal mulaa. 8 Taalibe yi kayya ayuu
a gaala, na fasu mbaala líif jén ɗë. Wa húmú
wuluuy ɓúk laaha, yee talluu wa ra waɗti hena
jaak tíméer (100).

9 Lahuu wa cépúté gaala ra, wa olute jén tíkúté
sun kíi, mbúurú hompe hatni beh. 10 Tígí daaha,
Yéesú won wa tih : « Jénë ɗúhúu ron ham ɗa,
kúrí i koy na deh. » 11 Simoŋ Peer haalaatte gaala,
fasse mbaala líif jén ɗë, ɗúhíɗté rí ëssë. Jénë
ɓéeɓ hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyë
(153), te ɗee teem wa ra ɓéeɓ tahay mbaala ɗaɗ.
12 Filoon fi baaha, Yéesú won wa tih : « Ëyí
ɗon ñam ! » Ow yínë sah di taalibe ya kaañay
rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhúté biti yaa
Yíkëe. 13 Yéesú leɓohte, ɓeɓpe mbúurëe wora'te
wa, ɗi ɓeɓpe jénë ɓal hente ɗaaha. 14 Baa daa
waali éeyë fë feeñiyoh Yéesú taalibe yi, këllúu rí
ɓúudé rë.

Yéesú a Peer

15 Ñamuu wa níi wocute ra, Yéesú meelte
Simoŋ Peer won ɗi tih : « Simoŋ fi Saŋ, di faha'
fu so' luk di fahuu so' ɓëewí yee a ? » Peer won
ɗi tih : « Yíkëe, fu yúhté biti mi faha'te ro. »
Yéesú won ɗi tih : « Lah tooppitee harri so'. »
16 Yéesú meelaatte ri won tih : « Simoŋ fi Saŋ,
fu faha'te so' a ? » Peer won ɗi tih : « Yíkëe,
fu yúhté biti mi faha'te ro kay ! » Yéesú won ɗi
tih : « Lah níiré harri so'. » 17 Di wonil ri waali
éeyë fë tih : « Simoŋ fi Saŋ, fu faha'te so' a ?
» Yee meela' ri Yéesú waali éeyë fë biti nda ri

faha'te ri ra, ɗúmëlté keeña. Ɗi loffe Yéesú won
tih : « Yíkëe, fu yúh ɓéeɓ ! Kon fu yúhté biti mi
faha'te ro ! » Yéesú wonil ri tih : « Lah tooppitee
harri so'. [18] Mee roo won kaaf ka ra ee : hena'
fu kúkëy rë, daa fu na húmú pokit afu geñuu, fu
pay tígí neɓa' ro ; ndaa tíl níi fu ɓaha raa, fay
ɓéyíɗ ya' yu, ow kay pokiɗ ɗo geñuu, kúɗ ɗë
tígí fu fahaay naa pay. » [19] (Unna won Yéesú yaa
ra, ɗi hom teeɓa'i ɗee nay húlée Peer ra. Peer
ay teeɓee ndami Koope ɗaaha.) Yéesú antee tík
won ɗi tih : « Ñeye tal so'. »

Yéesú a taalibee ɗi kooya' ri ra

[20] Filoon fi baaha, Peer heeltohte, otte taalibee
Yéesú kooya' ri ra na ac filoon wa. Daa
ri taalibee húmú sígím nuf Yéesú homuu wa
ñama, meelte ɗi fi Yíkëe ɓëe' nay rii yaaye ra.
[21] Ola' Peer taalibee ra, ɗi meelte ɗi fi Yéesú won
ɗi tih : « A ɗi fi bee nék Yíkëe ? » [22] Yéesú won
ɗi tih : « Mi faha' biti ɗi pes níi mi nimil raa,
waal fu yaha yi na ? Fu laha' biti fu ñee tal so'. »
[23] Yaa bah, wona líiwëlsë'té filiɓ fi ɓëewë gémú
Yéesú në rë biti taalibii baa ii ñee húl. Añcaŋ,
Yéesú wonay biti ri ii húl, ɗi won wono ndék tee
: « Mi faha' biti ɗi pes níi mi nimil raa, waal fu
yaha yi na ? »

[24] Ɗi fi taalibee sah-sah daa ɓílíɗ iñyaa bíníté
wë, te fun yúhúté biti iña won ɗi ra kaah.

[25] Yéesú paŋke i yin kay caak yi fu yéŋké biti
ñeyun yínë-yínë bíníyú koon, mi lahte yaakaari
biti téeré yë ii ɗam feey fi beh.

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe